

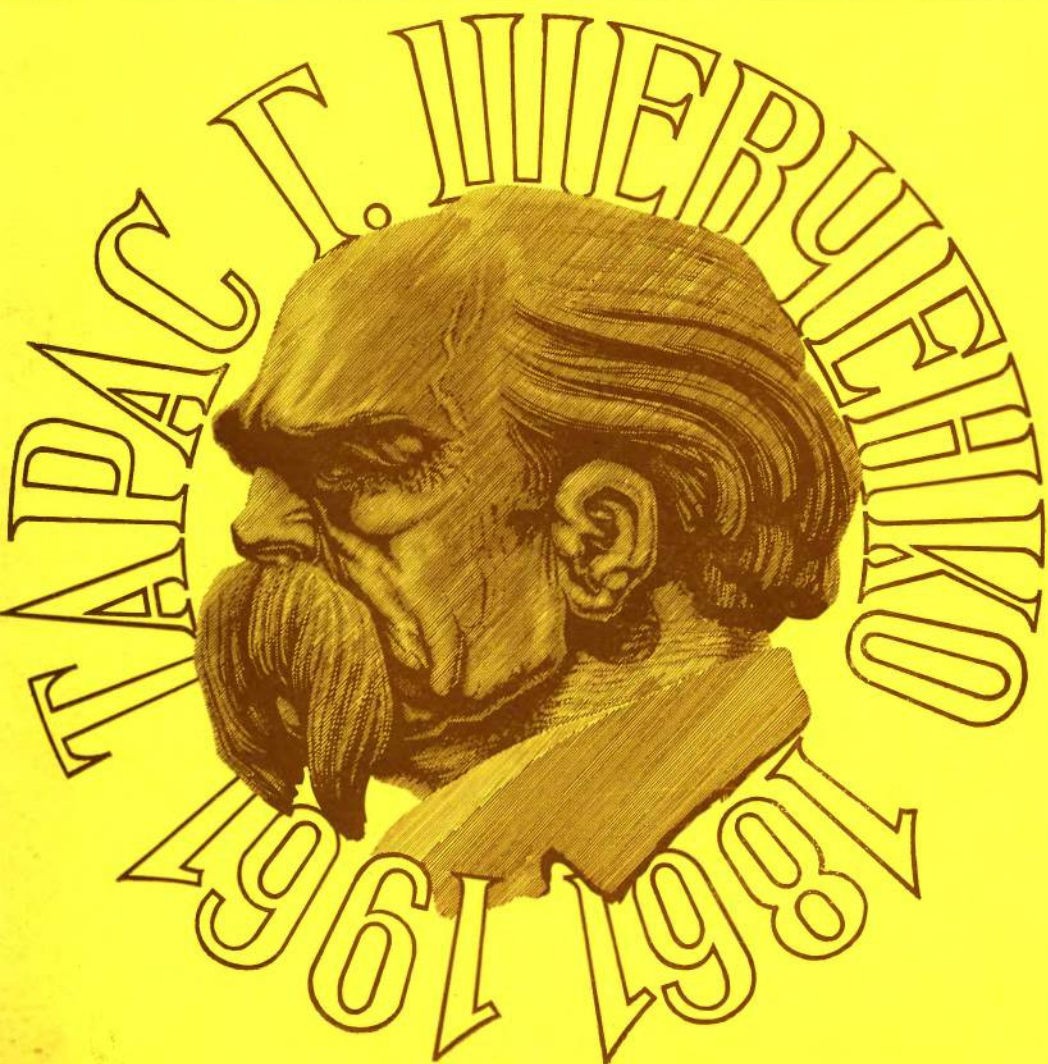

ZHYTTIA I SHKOLA, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

Ч. 3 (52-53)

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ, 1961

РІК VII.

"ЖИТТЯ І ШКОЛА", незалежний орган українського вчителства та батьків у вільному світі. Виходить щомісяця. Відповідальний редактор і видавець д-р Василь Луців. Редагує колегія. Мовний редактор Павло Степ. Річна передплата — \$3.00

Адреса Редакції й Адміністрації: "Zyttia i Shkola", 35 Day St., New Haven, Conn., USA.

З М І С Т :

Богдан Лепкий — У століття народин Т. Шевченка	—	—	—	1
М. Базилевський — Шевченко в болгарській літературі	—	—	—	2
М. В. Вовчик-Блаkitна: Умови виникнення вередувань та зпертости у дітей	—	—	—	5
Д-р Василь Луців — Духовний ріст дитини	—	—	—	10
о. д-р Ір. Назарко, ЧСВВ — Релігійно-моральне виховання	—	—	—	13
Мгр. Іван Боднарук — Школи й освіта в козацькій Україні	—	—	—	16
Володимир Мацьків — Одинцем, чи гуртом?	—	—	—	20
Іванна Петрів — Виховний семінар для молодих матерів	—	—	—	21
Левко — Лист малого Юрка до Європи	—	—	—	23
Віра Ворскло — Треба, треба відпочити	—	—	—	23
А. Гуменюк — Хорова музика	—	—	—	24
Д-р Василь Луців — Дрогобич — серце Бойківщини	—	—	—	27
Г. Лукомський — Убивство митця Ол. Мурашка	—	—	—	29

УВАГА!

ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

УВАГА!

Під час останнього перебування в Торонті ми переконались, що тимчасове безробіття боляче відбилось на бюджеті багатьох наших передплатників. Щоб піти назустріч нашим друзям, Адміністрація журлала "Життя і Школа" просить тих, кому важко вирівняти тепер залеглисть, повідомити нас листовно, а ми почекаємо до кращого часу і висилатимем журнал далі. Тих, хто може вплатити належність, ласкаво просимо зробити це негайно, щоб ми могли вирівняти наші борги в друкарні і мали змогу видавати журнал без запізнь.

Дуже просимо піти нам назустріч, бо кожне висилання нагадувань коштує нам \$50.00, а таких нагадувань вислано в цьому році аж два. За прислання нових передплатників будемо щиро вдячні.

Адміністрація журн. "Життя і Школа"

Заголовок обкладинки — "Життя і Школа" — виконав артист-маляр
Микола Битинський

Портрет Т. Шевченка виконав артист-маляр **Микола Бідняк**.
diasporiana.org.ua

УСІ ЗАЛЕГЛОСТІ ТА БІЖУЧІ ВПЛАТИ НА ЖУРНАЛ "ЖИТТЯ І ШКОЛА" ПРОСИМО ВИСИЛАТИ ТІЛЬКИ НА АДРЕСУ:

ZHYTTIA I SHKOLA
35 DAY ST., — NEW HAVEN, CONN., U.S.A.

ЖИТТЯ І ШКОЛА

ZHYTTIA I SHKOLA, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

Ч. 3 (52-53)

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ, 1961

РІК VII.

Богдан Лепкий

У століття народин Т. Шевченка

(Маловідомий вірш, що його виголошував автор 9 і 10 березня 1914 р.
на концертах в честь Т. Шевченка у Львові)

Благословенна хай буде година
І тая хата і село,
Що Україні принесло
З великих найбільшого сина.
Благословенна!

Хто як він
Відчув давніх часів прокльони,
Руїни сум і гробу стони,
І кожний зойк і кожний скін
Приняв у серце?

Хто тужив
Такою лютою тугою
За волею і за красою,
За тим найбільшим дивом-див
Любов'ю брата, чоловіка?
Кому народ, нуждар, каліка
Насильно гноблений катами
Був так коханий до безтями
З усього найдорожчий в світі?
Хто найкращі свої пісні,
Теплом сердечним так огріті,
Як тії квіти на весні
Промінням сонця, присвятив
Біді і нужді?

Покриткам,
Насилуваним москалями,
І дідичами й паничами
Й покиненим як лист вітрам.
На глум недолі.
Тій бідоті,
Що в спеку жне в кровавім поті
Пшеницю на чужий колач.

А їй за те лиш сум і плач.
Лиш вічна кривда.

Хто як він
Мав в крилах духа той розгін,
Летіти в вічність, понад зорі,
Де в безбережному просторі
Царює правда світова,
Щоб кинути її до віч,
Свою вогненну, смілу річ
Про людські стоптані права?
Хто другий так як він горів
Вогнем бажання, щоб колись
Широкі струї розлились
Добра, щоб ненависть і гнів
Навіки щезли, щоб кругом
Зацвіло радістю, добром,
Мов райським цвітом?

Хто і хто
Свої високі, ясні думи
Такими виспівав словами
Сердешно простими?

Мов шуми
Вітрів осінніх над степами,
Мов грюкіт грому, або гук
Порогів Дніпрових.

Сто рук
Підносить віко домовини,
А в домовині правда гине,
А в домовині воля мре.
І де єсть той і де єсть, де,
Щоб рідну мову, позабуту,
Обпльовану, в ланцюг закуту.

Невільницю лихих панів
До цього сьєва довів,
Що він тебе, моя ти мово?
Він кожний звук і кожне слово
Перетопив в горнилі духа
Так, що в тій мові завірюхи
Народів, напрямів віків,
І квітів запах, птахів спів,
І зір тремтіння, плач роси,
І відблиск Божої краси,
Усе — усе!

Мабуть, нема.
І не було, мабуть, нікого,
Щоб для народнього добра
В житті своїм зробив так много,
Як він для нас!

— — — — —
Благословенна ж хай буде година
І тая хата, і село,
Що Україні принесло
З великих найбільшого сина!

М. *Базилевський*

Шевченко в болгарській літературі

Тарас Шевченко, пророк українського народу, був близький усім народам, а передусім слов'янським.

В 1841 р. писав він у післяслові до поеми "Тайдамаки": "Нехай житом, пшеницею, як золотом покрита, не розмежованою останеться навіки од моря і до моря слов'янська земля".

Національна і соціальна боротьба Шевченка за визволення із деспотично-панщизняного ладу промовляли до серця болгарському народові так само, як і всім іншим поневоленим народам.

Першим відкрив сторінки "Кобзаря" для болгарського народу Ксенофонт-Райко Жінзіфов (1838-1877). Під час навчання у московському університеті, він захопився українською літературою, а особливо Шевченковими творами і деякі з них переклав болгарською мовою. В 1863 р. Жінзіфов видав у Москві свою "Новоблгарську збірку", в якій на 186 сторінок 42 сторінки присвячено перекладам Шевченкових творів. Сюди ввійшли такі твори: "Тополя", "Тече вода в синє море", "Вітре буйний", "Нащо мені чорні брови", "Утоплена" та "Катерина".

Згодом Жінзіфов перекладає поеми Шевченка "Наймичка", "Причинна", "Послання Шафарикові", уривок з поеми "Гамалія" — "У туркені по тім боці", поезії "Минають дні, минають ночі", "І день іде, і ніч іде", "Ой три шляхи широкії", "Чого ти ходиш на могилу", "Ой чого ти почорніло" та інші. Друкуючи ці твори в журналах: "Общій труд", "Свобода", "Читалище" та "Век", Жінзіфов намагається зберегти форму Шевченкових поезій, їх народній віршовий лад і ритм. В своїх власних творах він не раз звертається до ідей і мотивів українського поета.

Інший болгарський поет і письменник, на творчості якого найбільше відбився вплив Тараса Шевченка, був Любен Каравелов (1837-1879). Так само як і Жінзіфов, Каравелов учився в Москві і прожив там близько десяти років. Його ідеї були пройняті духом єдності й братерства слов'янських народів в боротьбі з турецьким та німецьким світами. Із творами Шевченка Каравелов познайомився ще в Москві, а опісля під час перебування в Україні. Шевченко був його найулюбленішим поетом і духовим провідником. Крім перекладів малих поезій, як от "На що мені чорні брови", "Породила

мене мати", "Тече вода в синє море", "Учітєся, брати мої", "Я ридаю як загадаю" тощо, він переклав прозою поему "Неофіти".

Працюючи над перекладами творів Шевченка, Каравелов намагається передати зміст Шевченківської поезії буквально, щоб показати поета таким, яким він є в оригіналі.

Каравелов органічно сприйняв ідейний зміст "Кобзаря", Шевченкову тематику, сюжети, мотиви і навіть форму. У Каравелова знайдемо відгук і на Шевченкові "Думи мої" і на його поеми "Тарасова ніч", "Іван Підкова", "Тайдамаки". Відгуком на Шевченкові "Минають дні" є вірш Каравелова "Мінують дні": минають роки, поет старіє, але одно не знає змін, не має свого кінця — чужина і неволя.

"Мінують дні і годіні,
Премінують младість
Главата сі засребрява...
А пек азе сі скітам,
По чужбіна хода,
І белнувам і сенувам
За чужда свобода."

Підо впливом Шевченкового "І широкую долину", Каравелов написав вірш "Я не плачу". Поети звертаються до подруг своєї молодости і висловлюють глибокий жаль, що не побрались, дожили до тяжкого, сумного кінця — "я в неволі ти вдовою".

Наслідуючи Шевченків "Заповіт", Каравелов написав вірш, певною мірою аналогічний:

"Кога умра, не копай ма
Межу мртві люде, —
Дето няма борба, живот,
Тяжко ще мі буде.
Закопай ма край Дунавст
В лозята свіщовскі,
Дето цвтає цвєтя, траві,
Секакві, овошкі...
Кога вейне тіхі встрєц,
Кога тужті Дунав,
То тогава аз ща каже:
"Сєга на см мртав."

Болгарський поет пише, щоб по смерті його не ховали там, де живуть люди пасивні, без страждань і боротьби. Він хоче бути там, де вир і боротьба, щоб було чути як тужить Дунай біля міста Свищова, щоб з могили поета дівчата збирали квіти і плели вінки борцям-патріотам.

У болгарського поета є й інші поезії, де знаходимо специфічні шевченківські мотиви. Наприклад, про дівчину, яку силоміць віддають заміж за нелюба, або про стару матір, яка сподівалась жити в сина й невістки, але втратила дітей і лишилась самотня.

Вплив Шевченка позначивсь і на прозі болгарського письменника. Так, в оповіданні "Мченік", Каравелов змальовує зустріч двох засланих, які,

ніби рідні брати або давні друзі, один одному розповідають про свою долю. В цьому ж оповіданні є й інший шевченківський мотив: дівчина Драганка проти своєї волі потрапляє в гарем і там з туги і жалю божеволіє. Її коханий стає бунтарем, мстить за кривду, винищує насильників-турків. В оповіданні "Стойчо" турецький паша безчестить дівчину Радю. Вона заведує, вмирає, а її коханий стає гайдучином (повстанцем).

Цей самий мотив помсти за безчестя дівчини є і в третьому творі письменника — у драмі "Хаджі Дімітр". В оповіданні "Стана" розповідається як розпутний парубок збезчестив і занапастив дівчину. Це варіанти шевченківських "Катерини" і "Титарівни". Сюжет оповідання "Войвода" схожий з Шевченковим "Варнаком". Отже і в прозі не лише в деталях, а і в широких загальнотворчих концепціях Каравелова почувається великий вплив Тараса Шевченка.

Любен Каравелов ненавидить власних запроданців і вірить, що прийде день розплати з окупантами. Герої Каравелова готуються до боротьби за волю й щастя болгарського народу.

Треба відзначити, що на творчість Каравелова мав вплив і другий український письменник — Марко Вовчок. У примітці до перекладу одного з оповідань Вовчка, писав він, що Марко Вовчок один з найталановитіших сучасних українських поетів.

Шевченка уважали своїм ідейним і творчим учителем болгарські поети 60-их і 70-их років — Петко Славейко (1827-1895) і Христо Ботев (1848-1876). В журналі "Періодическое списание" з'являються перші три переклади Шевченкових поезій: "Думи, мої думи", уривок з "Перзбенді" й "Така її доля", що належали перу народнього вчителя Петко Славейкова. Як і власні його поезії, так і переклади Шевченка користувались у болгарському народі заслуженою популярністю. Великої слави зажили в Болгарії твори талановитого поета-революціонера Христо Ботева, який крім власних творів, переклав поезії Шевченка.

Перекладали Шевченка і поети кінця XIX та початку XX віків. На згадку заслуговують Іван Біляєв, А. Іхчів, І. Вазов та Теодор Влайков.

Після звільнення Болгарії з-під турецького ярма, до Шевченка ставляться в цій країні не тільки як до поета-борця за волю українського народу, але теж як до генія слов'янського світу, провідника ідей братерства й борця із окупантами.

Від п'ятидесятиліття з дня смерти поета (1911 р.) і до століття з дня його народження (1914 р.) та до століття з дня смерти (1961 р.) інтерес до творчості Шевченка в Болгарії особливо зріс. Крім болгарських учених, що видали окремими книгами ряд серйозних наукових праць, на ювілей Шевченка відгукнулася майже вся болгарська преса (1914 р.). Із новими перекладами виступають поети С. Дрінов і Степан Чілінгіров. Останній, крім перекладів, друкує літературно-критичні статті про Шевченка. Зокрема 1911 р. статтю під назвою "Шевченко по-болгарськи".

Багато поезій Шевченка, перекладених болгарською мовою, так глибоко увійшли в народ, що згодом їх в різних варіантах записували з живих уст, як болгарський фольклор.

БАТЬКИ ТА ДІТИ

М. В. Возчик-Блакитна

Умови виникнення вередувань та впертости у дітей

(Закінчення. Див. попередні числа)

Дуже важливе значення у вихованні врівноваженої, слухняної дитини має життєрадісний і спокійний тон родинного життя, в якому панує взаємна турбота й любов. В такій здоровій, щасливій родині дитині не доводиться чути різких слів, бачити навкруг себе похмурі, знервовані обличчя.

Привітність і жарт тут сполучаються з серйозністю, вимогливістю із справедливістю, а ласка позбавлена відтінку слащавости, поблажливости. А.С. Макаренко зазначав, що виховання дітей проходить успішно тоді, коли воно здійснюється без тріпання нервів, в порядку здорового, спокійного, розумного й веселого життя.

Не всі матері, батьки та й вихователі мають рівну, лагідну вдачу, але всі вони мусять навчитись володіти собою, стримуватись при дитині. Це буває іноді дуже важко, і все ж треба взяти собі за правило: хоч би з якими труднощами в своєму житті зустрічались дорослі, хоч би які переживали неприємності, але це не мусять відбиватись на їх ставленні до дитини. Неприпустимо зривати на ній свій настрій, виявляти несправедливість, гніватись на неї лише тому, що самі ми втомились чи чимось схвильовані. У нервових, капризних батьків діти ростуть капризними, впертими. Терпіння, спокій, велика витримка дорослих в присутності дитини — конечна умова попередження дитячих капризів, неслухняности.

Це, звичайно, не значить, що батьки мусять ловити кожне слово дитини, стежити за кожним її кроком, без всякої причини заливати її нестримними ніжностями й пестливими словами. Діти мусять знати, що у дорослих є свої серйозні справи і турботи окрім них, тоді менше буде причин для розвитку зайвої вимогливості, примх і впертих вихваток властивих розпещеній дитині.

Але, щоб дитина росла врівноваженою й слухняною, потрібен не лише спокій, а й чітка і розумна організація її життя, забезпечення гігієнічних умов його, продуманий і сталий режим.

Чим краще враховують батьки потреби дитячого організму, чим пильніше зважають вони на особливості її нервової системи, тим менше приводів для невдоволення виникатиме у дитини, тим рідшими будуть сутички й непорозуміння між нею та дорослими. Точне дотримання встановленого порядку їжі та сну, діяльності та відпочинку є водночас і прекрасною школою загартування дитини. Привчаючись вчасно лягати спати, правильно й добре їсти, вставати, коли слід, умиватись і чистити зуби, вона тренує на цих маленьких справах свою волю, наполегливість, вміння переборювати випадкові бажання, звичку підпорядковувати їх пев-

ним правилам. Отже, в ній виробляються саме ті риси, яких бракує капризній, неслухняній дитині. Суворе дотримання режиму є запорукою доброго самопочуття дитини, зміцнення її нервової системи.

Цій меті добре служать і різноманітні заходи загартування — обтирання холодною водою, гімнастика, заняття спортом. Міцну дитину, що вміє невтомно ходити, швидко бігати, що не боїться ні холоду, ні спеки, терпляче зносить біль, не злякають труднощі пластового походу, життя в таборі тощо — вона не нитиме від втоми, не псуватиме нікому настрою своєю безпорадністю, вередуваннями, хлипанням із-за всякої дряпину.

Найбільш дійовим засобом проти багатьох дитячих пороків, проти дитячої ліні, безладности, капризів є якісь цікаві для дитини заняття, що задовольняли б її різноманітні нахили, розвивали б її фізичні і духовні сили.

Особливе місце в житті дитини дошкільного віку належить іграм. Часом дорослі схильні недооцінювати їх значення. В деяких родинах мало дбають про те, щоб у дитини були цікаві забавки, свій куточок для ігор, в якому б вона могла почувати себе спокійно, вільно бавитись, не заважаючи дорослим. Це вважається тут надмірною розкішшю, баловством. Забавки старанно оберігаються від дитячих рук — "Йому тільки дай — зразу зіпсує", — пояснюють дорослі. "Хай собі ці звірі на етажерці стоять, на підлозі не валяються — ціліші будуть, та й в хаті порядок", — міркує часом хазяйновита бабуся. А дитина нудиться, никаючи з кутка в куток, всім заважає, всіх сердить і сама капризує.

Інші ж батьки хоч і прихильно ставляться до дитячих ігор, але бачать у них лише своєрідний "громовідвід" — засіб стримування дитини від пустощів, засіб збереження часу дорослих і забезпечення тиші і спокою в домі. По суті, і тут гра вважається пустою забавою, а тому питання про те, чим і як діти бавляться, мало цікавить батьків. "Чим би дитя не тішилось, тільки б не плакало", — міркують вони.

Насправді ж, гра в житті дитини значить ніяк не менше, ніж для дорослого його повсякденна діяльність, його робота. "Для дитини гра — дійсність... В грі дитина живе", — каже Ушинський. Гра якраз і є тією формою діяльності, в якій знаходять свій вихід і розвиваються здібності дитини, її прагнення, її почуття. Гра — це і відпочинок, і своєрідна праця, живе пізнання дитиною світу, школа розвитку її волі. Без гри життя дитини неповне, нецікаве. Кожний успіх, маленьке, з погляду дорослого, досягненн в грі сповнює дитину радістю перемоги, свідомістю своєї сили і вмілости, збуджує в ній нові інтереси і прагнення. Тимто розумна організація дитячої гри має таке велике значення у вихованні діяльної, енергійної й щасливої дитини.

Але помиляються ті батьки та вихователі, які вважають, що для того, щоб дитина добре гралася, досить забезпечити її забавками і час від часу поповнювати їх запаси. Вони не можуть зрозуміти, чому дитина байдуже переступає через розкидані по підлозі забавки, ніби не помічаючи їх, і скаржиться, що їй нічого робити, без кінця капризує. "Ти поглянь, які в тебе ляльки, яка залізниця, які кубики — інша дитина і не відходила б від них, а ти нічим не можеш зайнятись", — гнівається мати на трирічну Лялю, яка з відсутнім поглядом стукає ляльковою газовою плиткою об бильце ліжка і плаксиво тягне: "Ма-а-м, ну, розкажи щонебудь,ма-а-ам...".

Мати не розуміє, що і газова плитка з усіма її комфорками і духовною, і заводний паровоз, що є у Лялі, позбавлені для дівчинки інтересу, вони не збуджують у неї "апетиту" до гри. Лялі ще рано бавитись такими забавками, вона нічого не вміє з ними робити (хібащо лише стукати та ламати), і займатись їй по-справжньому таки нічим.

Але буває й так, що забавки відповідають віковим особливостям дитини, а все ж вони лежать "мертвим капіталом" в дитячому куточку. Це трапляється тоді, коли ніхто не допоміг дитині опанувати нову забавку, не підказав, як нею можна бавитись. Не вміючи включити забавку в цікаву ігрову ситуацію, дитина не може розкрити всіх її можливостей, вона звертає увагу переважно на зовнішній вигляд її. Тому забавки цікавлять її лише в перший момент і вона байдуже переходить від одної до другої, від нудьги ламаючи й псуючи їх і вимагаючи інших.

Часта зміна забавок не рятує справи. Навпаки, надмір вражень, калейдоскопічна їх зміна лише притуплює чутливість дитини. Чим їх більше, тим важче чимось здивувати її, захопити якоюсь грою, тим більше вона нудиться й капризує, бо не вміє бавитись. "Коли вважати, що нудьга є щось аналогічне, близьке до сну, — сон з відкритими очима, — то треба сказати, що той, хто намагається розсіяти її тільки шляхом різноманітності вражень, досягає дуже малого", — попереджав І. П. Павлов. Треба навчити дитину користуватись забавкою, бавитись із захопленням, змістовно й цікаво. З цього не слід робити висновку, що дорослий мусить весь час стояти над душею у дитини, бавитись замість неї. Одна справа, коли мати ніби ненароком кинутим словом, порадою підтримає й скерує гру, і зовсім інша, якщо вона ліпитиме і вирізатиме, будуватиме з кубиків будинок, замість того, щоб дати можливість дитині самій побудувати й відчути радість творчості, якщо вона весь час втручається в гру чи то підкладаючи найпотрібніші з її погляду забавки, чи то осмикуючи дитину зауваженнями ("Та хіба ж так укладають ляльку?? Ах, яка ти недогадлива!"). В результаті такої "допомоги" дитина стає пасивною, байдужою до гри. Так вона ніколи не навчиться бавитись, самостійно розгортати в грі свій творчий задум, і завжди чекатиме підказки від дорослого, нудьгуватиме, вередуватиме. Особливо цінними для виховання дітей є колективні ігри, де вихід з гри чи невиконання правил однією дитиною руйнує спільний ігровий задум, де для успіху гри від дитини вимагається не лише власна ініціатива, а і вміння допомогти іншому, підкорятись загальним правилам. В процесі колективних ігор дитина навчається рахуватись з іншими, стримувати свої нерозсудливі чи егоїстичні бажання, не капризувати.

З віком у житті дитини все більше місце починає займати посильна праця і навчання. З малих років вона мусить привчатись самостійно одягатись і роздягатись, стелити постіль, вмиватися, їсти. Вироблення в дитини цих найпростіших навичок самообслуговування є важливим кроком у вихованні в неї відповідального ставлення до своїх обов'язків, що не допускає капризів, суперечок з дорослими.

Маючи на увазі здорове прагнення дітей до самостійності, слід всіляко підтримувати кожную спробу дитини зробити щось корисне, заохочувати її обходитись власними силами, не ображати її набридливою опікою і недовір'ям. Щоправда, не завжди у дитини виходить все так добре, як у дорослого. Але і в тому разі, коли, бажаючи допомогти, зробити щось

добре, вона вчинила якусь шкоду, щось розбила, розлила, не треба сердитись на неї, дорікати їй, а тим більше карати. Дитина вже й так покарана, вона боляче переживає те, що її добрий намір скінчився так невдало. А різке слово дорослого може зовсім підірвати в ній віру в свої сили, воно породжує сумнів у справедливості дорослих, небажання їм допомагати. Не ображаючи дитину зауваженнями, треба пояснити їй, як треба було зробити, щоб не сталося такої неприємності. У всіх випадках дитина мусить відчувати, що до її праці, чи будуть то домашні справи чи навчання, ставляться серйозно, що її зусилля зробити якнайкраще не лишаться непоміченими. Лише в деяких випадках, коли це справді конечне, треба прийти на допомогу дитині, не допускаючи, щоб вона лишила працю незакінченою, переконалась у своїй слабості, відчула розчарування.

Радість праці, усвідомлення своїх сил і вміння створює у дитини багаторий життєрадісний настрій, зміцнює віру в себе.

Дитина, яка вміє багато дечого і добре робити, не губиться ні за яких обставин, в неї немає причин досадувати на свою слабкість, на життя, жалітись, вередувати, виявляти своє невдоволення в безглуздому опорі розумним порадам. Труднощі, що трапляються на її шляху, не демобілізують її, а, навпаки, викликають в неї новий приплив енергії, прагнення подолати перешкоду.

Щоденна практика добре налагодженого життя в родинному колективі, де існує чіткий режим, де дитина зайнята цікавими справами, де вона твердо знає свої права і свої обов'язки, сприяє створенню вже в молодшому дошкільному віці корисних звичок, що потім перейдуть в шкільне життя дитини, в ставлення її до людей, в усяку роботу. Адже, як було вже показано вище, чим менше умови життя дитини й поведження з нею дорослих дають підстав для створення тих шкідливих звичок, з якими потім ми змушені вступати в боротьбу, тим рідшими будуть капризи і впертість, що виступають в конфліктах дитини з дорослими.

Створення правильних звичок, тобто вміння завжди, в будь-яких обставинах діяти так як слід — серйозна й тонка справа, що вимагає від батьків великого терпіння й наполегливості. Насамперед тут потрібне почуття міри, такту, що впливає з глибокого знання дитини, особливостей її віку, розуміння її інтересів, мотивів її вчинків. Привчаючи дитину виконувати певні правила, ставлячи перед нею ту чи іншу вимогу, треба враховувати здатність її правильно зрозуміти цю вимогу і можливість її виконати.

Ми часто не скупимось на заборони й вимоги, без яких можна було б обійтись. І цим самим викликаємо опір дітей, їх невдоволення, капризи. Очевидно, слід взяти собі за правило добре продумувати, чи варта наша вимога того, щоб на ній так твердо наполягати всупереч бажанню дитини.

Звичайно, дитина мусить змалку привчатись до того, що є такі речі, яких не можна чіпати, такі справи, за які їй не дозволяється братись. Змалку вона мусить знати, що не можна ламати речі, бавитись ножем, не можна голосно співати, коли хтось відпочиває. Вона повинна знати так само твердо і те, що їй треба робити. Але забороняти їй слід лише те, що справді неприпустиме, шкідливе для дитини чи навколишніх, а вимагати того, що є дійсно потрібним. Але вже в цих вимогах, наказах і

заборонах слід виявляти наполегливість і твердість, навіть неблаганність. Те, що один раз було заборонено дитині, ніколи не може бути дозволене їй в такій же ситуації; те, чого ми домагались від неї сьогодні, мусить так само серйозно вимагатись і завтра і післязавтра. Відступати від своєї вимоги (якщо це тільки не був випадковий каприз дорослого, вимога ради того, щоб зайвий раз продемонструвати дитині силу батьківської влади) вихователі не мають ніякого морального права. Ні брак часу, ні жалість і любов до дитини не можуть служити виправданням тієї нерозумної і зрештою "недоброї" доброти, яку іноді дозволяють собі дорослі. Ось зразок такої недалекоглядної тактики дорослого. "Юра, пора спати", — звертається мати до шестирічного сина, зайнятого грою. — "Я не хочу", — каже син. "Іди зараз же спати", — підвищує голос мати. "Я хочу ще раз завести машину", — твердо відповідає син. "Ти чув, що я сказала", — вже кричить мати. "А я хочу!" — викрикує і син. "А я кажу ні!", "А я хочу!" — кричить Юра і, тупочучи ногами, заходиться голосним плачем. "Ну, добре, пускай уже свою машину... Тільки один раз", — відступає мати. — "Він у мене такий нервовий", — пояснює вона гості. Юра заводить машину, а мати повертається до перерваної розмови. Через півгодини вона згадує про Юру, але той уже зайнявся малюванням. Знову ж така сцена... і знову мати поступається, і лише через дві години хлопчика, що кричить і вперто відбивається, виносять на руках і силою укладають в ліжко.

Яким злом для дитини (а згодом і для дорослих) є такі не доведені до кінця законні вимоги! Адаже кожна поступка дорослого в подібному випадкові, кожна перемога над ним дитини в корні підриває можливість подальшого виховання. Дитина звикає дивитись на всі вимоги дорослих, як на щось несерйозне, необов'язкове, вона звикає нікого не слухатись.

Важлива умова правильного виховання дитини — це єдність тих вимог, що їх пред'являють до неї дорослі. Конче потрібно, щоб усі дорослі, які мають відношення до виховання дитини, твердо домовились між собою про те, що слід забороняти дитині, а що дозволяти. Всі суперечки з цього приводу треба розв'язувати у відсутності дитини. Якщо ж це чомусь неможливе, то комусь із дорослих слід поступитись. В усіх випадках це буде менш шкідливе для дитини, аніж вічний різнобій і суперечки, що лише підривають віру в авторитетність і розумність вимог дорослих взагалі.

В міру розумового розвитку дитини й росту її самостійності все частіше виникає потреба не лише забороняти чи вимагати, а й коротко і спокійно пояснити, чому саме слід робити так, а не інакше. Заборони й вимоги, мотиви яких дитині зрозумілі, сприяють формуванню свідомої дисципліни, вміння утримуватись від поганих вчинків. Там, де батьки вважають за простіше в усіх випадках життя діяти без усяких пояснень, просто придушуючи волю дитини силою своєї влади, стають неминучими її протести у вигляді вередувань та впертості.

Встановлення правильного укладу життя родини без розслаблюючого потурання або тиранічного пригнічення волі дитини, створення всіх потрібних умов для того, щоб життя її було цікавим і радісним, є не лише засобом попередження конфліктів у родині, а й першим і обов'язковим кроком в боротьбі з упертістю та капризами дитини. Тому, перш ніж братись за перевиховання дітей, батькам слід серйозно подумати над при-

чинами їх неслухняности і, якщо це потрібно, змінити весь стиль своїх відносин із дитиною, весь уклад її життя. Зробити це, звичайно, не легко. Проте іншого шляху нема, і результати цієї копіткої щоденної роботи — вигляд сповненої енергії, завжди захопленої своїми справами, спокійної і життєрадісної дитини, справжнього помічника в родині і доброго товариша — окуплять сторицею зусилля батьків.

Д-р Василь Луців

Духовий ріст дитини

(Підсумок праць модерних психологів)

Модерні психологи багато праці приділили дослідям дитячого духового розвою в різних періодах їхнього віку. Науково доведено, що дитина родиться із мозком завбільшки в одну третину дорослої людини. До року мозок розростається на одну третину, а остання третина доходить близько двадцятого року життя. Наводячи цей факт, варто відзначити, що йдеться не так про фізичну величину мозку, як про орган, який формує духову особовість дитини і пізнішої дорослої людини. Знаємо теж із дослідів біологів, що ріст будь-якого органу людського тіла збільшує його функції, а з цього виходить, що ріст мозку має теж великий вплив на духове зростання дитини.

Анатомія дослідила, що головний мозок дорослої людини складається із восьми до десятих мільярдів нервових клітин, якими проходять струмочки нервових дрижань, що у висліді дає основу думання. У великих півкулях мозку, що відіграють найбільшу роль в духовому житті людини, містяться нерви різних вищих чинностей людини, як от нерви слуху, зору тощо. Проф. Флехсіг перший відкрив у мозку численні нервні волоконця, пов'язані із усіма частинками мозку, і назвав їх центрами асоціацій і довів, що вони відіграють найбільшу роль. Найбільший із цих центрів — задній, сполучений із нервами вищих чинностей, що переробляють всі сприйняті асоціації в ідеї. Увесь зовнішній світ пізнаємо при їхній допомозі. Вони допомагають нам обсервувати. Передній центр має подвійне значення — перш за все це центр волі і опісля центр самопізнання. Третій, середній центр, це центр мови. Він має завдання за допомогою умозних символічних рухів висловлювати дії обох попередніх осередків. Зрозуміло, що ці центри розвиваються не рівномірно і це спричинює різні переходи психічного життя дітей. В основному психологи згодні з тим, що таких періодів у житті дитини буває чотири:

1. Період раннього дитинства — від народження до 6-7 років.
2. Період старшого дитинства — до 12-13 років.
3. Період переходовий або період доросту — до 15-16 років.
4. Період юности — до 21-го року життя.

Очевидно тут допустимі відхилення. Проф. Бінет довів на фактах, що тільки 50% дітей розвивається нормально. У 25% дітей темп розвою прискішено, а у 25% інших сповільнено.

Для педагогів найважливіший період раннього дитинства, коли формуються психологічні основи майбутньої людини.

На основі багатьох дослідів стверджено, що вже новородок уміє відчувати температуру, голод, задовілля чи не задовілля, а з часом бачимо прояви вищих почувань як от прив'язання до найблищих (звичайно, насамперед до матері). Мати, що фактично цілком посвячується дитині, має неперевршений вплив на духовий ріст дитини, тому велику шкоду роблять ті матері, які не годують дитини власними грудьми і не посвячують маляти якнайбільше часу.

Трохи пізніше дитина прив'язується до батька, до близьких, до друзів, із якими перебуває. На підставі сказаного бачимо, що в дитині вже в ранньому віці формуються духові альтруїстичні і соціальні первні. Ці новозроджені і уміло розбудовані батьками почування відіграють важливу роль в усьому житті дитини і становлять головний осередок, біля якого кристалізується духовий світогляд людини.

Навчившись володіти своїми органами вищих почувань, дитина негайно, з жадобою починає вивчати своє довкілля. Зір, слух, дотик та інші змисли піддають дитині масу експериментального матеріалу, який вона переробляє в звоях мозку, в задньому асоціаційному центрі. Особливо радо дитина послуговується, в ранньому періоді, зором. Правда, слух має далеко більше значення і досліди над двома дітьми, з яких одне утратило слух, а друге зір — довели, що дитина, яка втратила слух, більш відстала, ніж та, що втратила зір. Це важно знати виховникам і батькам, бо вони можуть допомогти в розвою дитини. Після цього починає ворухитись і розвиватись центр мови. Дитина починає зміняти спосіб думання з неясного на більш конкретний і думає вже не образами, як досі, але символами, словами. Це теж спричиняється до прискішення умового розвою дитини. Тут відзначимо, що хоч дитя й починає говорити на другому році, — центр мови довго ще скріплюється і міцнішає. Це стверджує той факт, що діти, які до десяти років утратять слух, — втрачають і мову.

Так виглядає психічний розвій у ранньому дитинстві. Основне в тому періоді те, що дитина дістає задатки свого майбутнього характеру, а часто й різні недомогання, спричинені довкіллям, що боляче впливають на хід дальшого психічного росту. Дитина починає пізнавати своє довкілля, але не задовільняється реальністю вражень своїх змислів, а тому прикрашує все те долею своєї фантазії. Іншими словами, сприймає довкілля не таким, яке воно насправді є, але таким, яким його хоче бачити, і щойно з другим періоді ті речі починають унормовуватись і на місце фантазії приходять дійсність. Якраз після тих проявів, що дитина сприймає зовнішній світ реально, можемо визначити другий період духового росту дитини. В цьому періоді не бачимо вже цієї поверховости в осудах, помітно більше вдумливости й спостережливости. Приблизно під цю пору мова стає сильним виразником думки. Якщо дитина починає на третьому-четвертому році вільно говорити, то це значить, що вона опанувала фізіологічну сторінку мови, бо сторінка граматична, тобто засвоєння всіх форм і зворотів, приходять пізніше. З моментом опанування мови ріст дитячого світогляду прискішується. Вона починає більш вдумуватись, розпитувати, обсерзувати і доходить до влучних висновків. У віці старшого дитинства починається шкільний період. Характеристичною ознакою цього періоду є чудова пам'ять дитини, яка доходить до zenіту біля тринадцятого року життя, а там малопомалу послаблюється. Це важне для батьків і педагогів, бо в тому часі

найкраще класти натиск на вивчення мов. До чотирьох-п'ятих років треба дитину вчити тільки матірньої мови, а опісля починати вчити чужі мови. Дитина чує нові звуки, помічає рухи мовного апарату, конечні при вимові слів, і наслідуює їх та спостерігає зором і слухом. Тут відбувається у дитини важливий процес. Вона починає порівнювати знані слова із властивими предметами і схоплює граматичну будову мови. Очевидно це не дається дитині швидко, і для вивчення одної чи другої нової мови треба щонайменше зо два роки. Це повинні запам'ятати всі, бо деякі батьки чи педагоги стараються, щоб учити дві мови одночасно, або дуже швидко одну за одною. Із тим можуть собі дати раду тільки надзвичайно талановиті діти, а для загалу це шкідливе, бо боляче відбивається при розвою логічного думання дитини.

Після засвоєння мови, дитина вчиться читати й писати. Ці речі далеко тяжчі для дитини, як вивчення мови, і вимагають більше часу. Якщо хтось обсервував дітей, як вони пишуть, то міг звернути увагу, що вони голосно читають і пишуть не так як надруковано, але так як вони вимовляють.

Попередньо сказано про розвій пам'яті. На цьому місці треба відзначити, що мова була про так звану пам'ять фотографічну, тобто, коли дитина запам'ятовує в такій формі як це почує, але без всякої логічної чи радше критичної думки — сприймає це механічно. Тут звернемо увагу, що діти мало розвинені користуються навіть у пізнішому віці фотографічною пам'яттю. Зрозуміло, що те, що легко далось, — ще легше тратиться, тому треба дбати про те, щоб діти обов'язково користувались вищою формою асоціативної пам'яті. Очевидно це вимагає значно більше часу, бо треба вчити дитину думати і запам'ятовувати.

Цей період домінує в досконалості пам'яті, та зате виявляється у слабкій волі дитини. Це теж мусимо мати на увазі, бо в цьому періоді не можна вживати систематичного навчання, а тільки демонстративному. Не дуже рекомендується в тому часі змушувати дитину до виконання домашніх робіт, бо це її знеохочує і ще більш ослаблює волю, що виявляється у дітей невмінням опановувати духових зворушень — сліз.

Може найскладніше психічне життя дитини в періоді статевого дозрівання, тобто в дванадцять-п'ятнадцять років. Діти, що раніш були чемні, тихі й скромні — стають в цьому періоді буйні, брутальні і непослушні. Вони починають гірше вчитись і эле поводитись. В цьому періоді впадає в очі непропорційний розвій і дисгармонія певних органів тіла. Голова звичайно більша, руки й ноги довші, китиці рук і стопи надмірно великі. Дитяча звинність і грація зникають. Одне слово, в очі впадає дисгармонія як у тілі, так і в рухах та поведінці дитини. Особливо помітні заворушення в психічному розвою, сила волі, яка щойно починала зміцнюватись у підлітка, утрачається в цьому віці, бо немає контролю розуму, а це легко справдити через фантастичні пляни такої достояючої людини. Вона марить про якісь далекі подорожування, про втечу з дому, про організування таємних гуртків тощо. В цьому періоді такий достояючий юнак чи юнка не визнає жадних авторитетів і часто з непошаною, а то й брутально ставиться до старших. Цей період вимагає багато уваги й терпеливості як від батьків, так і від педагогів. Треба починати систематичне навчання під умілим і авторитетним керівництвом педагога. Треба теж як батькам, так і педагогам велику увагу звертати на статеві інстинкти дитини, які в той

ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ

о. д-р Ір. Назарко, ЧСВВ

Релігійно-моральне виховання

Не легко говорити чи писати про релігійне виховання, бо в нас у цій ділянці поняття помішані. Що іншого під релігійним вихованням розуміє загал, а що іншого християнське вчення. За християнським ученням, фактично немає у педагогіці окремої ділянки релігійного виховання, бо ціле виховання повинно бути просякнуте релігією, її метою і її наказами. Релігійне виховання як окрема ділянка виховання є природним вислідом того, що сьогочасна психологія і новітні науки трактують як різні ділянки життя людини частинами, утративши змісл до схоплювання цілості. Одначе це не може встоятись супроти великих завдань християнина, не маючи відповідного фізичного чи естетичного виховання, але годі собі уявити християнина, який водночас не був би релігійний. Це виходить з самого поняття християнства, з наказів св. Хрищення і з нашого надприродного покликання, що про нього св. Павло так каже до Єфесян: "Як же нас вибрав у нього перед існуванням світу, щоб бути нам святими й непорочними перед Ним у любові, наперед призначивши нас на встановлення собі через Ісуса Христа по благоволінню свого хотіння, на похвалу славної благодати своєї, що нею обдарив нас у Своім улюбленім Сині" (Єф. 1, 4-7). Після цих слів апостола кожний з нас може сказати, що він є вибранець відвічної Любви. А тим актом, що через нього ми входимо в таке інтимне відношення до Бога, є св. Хрищення. Тому мож-

час дуже небезпечні. Їх треба в дитини гамувати, стримувати, спрямовуючи її енергію на відповідний спорт чи ігри. Дуже допоміжне тут почуття сорому, яке в людей має домінуючі впливи, але теж треба уміло ці почуття використовувати, щоб не заламати дитини психічно.

У віці п'ятнадцять-шіснадцять років настає період юности. Тоді гармонійно формується цілий духовий світ молоді людини. Виявляється інтелект і намагання до самовистачальности та незалежности. Почуття набирають цих ідеалу. Статева хіть набирає шляхетних форм і дівчина стає на висоті ідеалу, а юнак старається їй дорівняти, щоб бути вартим її. Юнак чи юнка знає, що йому конче треба здобути знання і домогтись вимріяної життєвої мети. Школа повинна особливо допомогти юнакам у цьому віці. Такі предмети як філософія, література, космографія тощо повинні займати в той час основне місце. Треба теж мати на увазі, що в той час юнаки чи юнки не легко піддаються авторитетові і мають свій власний, критичний погляд. Особливо тепер, після закінчення другої світової війни, після всіх нещасть, які залишають по вській війні глибокі і злочасні сліди, українським педагогам і батькам треба напружити всі свої сили, щоб їхні діти збереглись у тому маразмі деморалізації, молодечої злочинности й занедбання великих ідеалів — чистими і гідними нащадками українського роду.

Нью-Йорк, травень 1961

на сміло сказати, що змістом релігійного виховання має бути здійснення наказів, що випливають із св. Хрищення.

Які ж причини від'ємних наслідків сучасного виховання?

I.

Головна причина безуспішності сучасного виховання міститься у впертому фальшивому переконанні, начебто наука про християнську досконалість була тільки для вибранців, а не для всіх християн. На жаль, так думають навіть деякі християнські виховники.

Друга причина — це натуралізм і раціоналізм, що субтельно пролізли в психологію і педагогіку й хочуть міряти прояви релігійного життя так само як інші прояви людської психіки, елемінуючи зовсім надприродний чинник. А тому, що педагогіка опирається на психологію, маємо й тут цей самий натуралізм, що перехиляє терези на сторону етики, бажаючи відірвати її від джерела, цебто від догматичного богослов'я. Церква — як зазначає Папа Пій XI у своїй енцикліці про християнське виховання — не гордиться новими здобутками науки й дозволяє їх пристосовувати, однак під умовою, що вони не вб'ють змислу до надприроди.

Третій недолік у релігійному вихованні це його надто велике зрізничкування, розбивання на атоми, тоді як в Євангелії, у св. Павла й св. Отців Церкви бачимо велику концентрацію і синтезу, в якій є одна мета й одна головна ідея, ідея, що їй підпорядковується все.

Четверта хибка виховання навіть у релігійних середовищах це те, що виховники хочуть обійтися без Церкви, без її науки, без її св. Тайн, а в першу чергу без її ієрархії. Це вислід розпаношеного індивідуалізму. Тому завданням правдивого релігійного виховання є якнайтісніший зв'язок з церквою, з парафією, послух її наказам.

Релігійне виховання повинно проникати в кожную ділянку людського життя й охопити цілу людину, а не тільки одну з її снаг. Таке універсальне охоплення релігійної педагогіки згоджується з домаганнями сучасної психології, так його розуміли всі великі виховники як св. Отці Церкви, чи з пізніших Спальдінг, Діпахлю, Ньюмен, Мерсіє й інші.

Які ж завдання релігійно-морального виховання?

II.

Перше завдання релігійного виховання полягає в тому, щоб дитині дати належне пізнання Бога. В основі релігійного виховання, як і загально всякого релігійного акту, лежить пізнання Бога. Наша релігія тому оперта на догмах, бо те, що ми маємо полюбити, мусимо наперед пізнати. Психологія говорить про пізнання дискурсивне й інтуїтивне. В релігії виступає насамперед інтуїтивне думання, в якому людина одним порухом душі охоплює істоту краси й правди. І саме таке думання для дітей більш доступне від дискурсивного. Без розумових основ релігійне життя є крихке й легко заломлюється, або викривляється. Тут не йдеться про якесь математично-стисле розумування у відношенні до релігійних правд, бо це було б не на місці, але про те вміле узасаднення і переконання, що немає правд, протівних розумові, бо, навпаки, розум найкраще розвивається у сфері релігійних правд. Тут багато допоможуть влучно дібрані біблійні оповідання і добре підготовані катехизми. Але й у буденному житті, коли вихованець зіткнеться з якимсь фактом, що притягає до себе його увагу, треба його спонукувати до рефлексії і до відкривання думки Божого провидіння, без якого ніщо не діється.

Щоб уникнути хворобливого переросту розумового чинника, мусимо ідею в'язати з життям, бо в ній є внутрішня сила, що порушує волю. Як у житті, так і в релігії воля відіграє велику роль, але про силу і вартість волі не рідше хвиляється від волі, тільки сталість і консеквенція. Релігійне життя немов починається від волі, бо навіть до того, щоб подумати про Бога, треба цього хотіти. Майже кожний релігійний акт вимагає акту волі, бо вимагає відвернення від дійсного світу, а звернення до невидимого. В дальшому розвитку воля піддержує все релігійне наставлення і викликає чини. Навіть найвищі тайни нашої віри містять у собі якісь накази для нашої волі. У виробленні волі важливу роль відіграють мотиви. Хоча маємо їх пристосувати до розвитку виховання, проте треба тямити, щоб це були надприродні мотиви. Ціла ділянка опанування інстинктів — це широке поле діяння волі. Дуже помічна вправа у виробленні волі — це бодай коротенький іспит совісти. Батьки й катехити повинні його вчити дітей уже від сьомого року життя.

Друге завдання релігійного виховання — це навчити дітей шанувати Бога і Йому вірно служити. "Релігія, — пише св. Тома, — це віддання Богові чести, Йому належної. В релігії мають своє джерело перш усього внутрішні акти, тісно зв'язані з її істотою. Однак їх доповняють рівночасно зверхні акти, підпорядковані внутрішнім". Основою чинностей у релігійно-моральному вихованні є плекання совісти й почуття обов'язку. Совість треба виробляти у вихованців ясною поставою засад, вправою в іспиті совісти, принуками до обов'язковості, і вченням прислухатись до голосу совісти. Коли вихованець цього навчиться, тоді легко вже наложити обов'язок шанування Бога, обов'язок релігійного життя та вміння міряти всі чинності тим обов'язком. Тоді змаліє в нас таке аномальне явище, як претенсія до імені християнина при сталому легковаженні третій Божої заповіді, обов'язку сповіді й св. Причастя та тому подібних пустоцвітів індивідуалізму. Однак до цього треба, щоб усі виховники самі мали вироблену релігійну совість, щоб відчували на собі відпозидальність за виховання дітей, не тільки за теперішню хвилину, але й за їхню майбутність.

До суті релігії належить наша залежність від Бога, а вслід за тим послух Богові, служба Йому й жертва для Нього. На перший погляд могло б здаватись, що воно трудно впоїти дітям ці поняття, а проте досвід показав, що діти легко собі це засвоюють, якщо тільки виховник має належний підхід до них.

Релігія це справа надприродна. Усе життя християнина позинно бути теж надприродне, повинно бути життям з віри, надії і любови. А вразом цього повинна бути молитва. Важне є релігійне знання, але без виховання в душі молитви воно залишиться тільки пустим розважанням. Тому в релігійно-моральному вихованні батьки й виховники позинні присвятити молитві головну увагу й чільне місце. При цьому велику послугу може віддати літургійний рух, що сьогодні так добре розвивається в світі. Однак найважливішим чинником у цьому є належне ставлення виховників до св. Тайн. Пригадую собі, який могутній вплив на молодь мав взірць викладачів гімназії Сестер Василіянок у Львові, як вони разом зі своїми ученицями приступали спільно до св. Тайн кілька разів на рік.—Ці загальні засади релігійно-морального життя стосуються всієї молоді так старшої, як і молодшої.

Рим, травень 1961

МЕТОДИКА І ШКІЛЬНА ПРАКТИКА

Мгр. Іван Боднарук

Школи й освіта в козацькій Україні

Коли занепад освіти в Україні дійшов до вершин, деякі, позістали при народі, українські магнати вирішили за всяку ціну рятувати народ. Перш за все вони стали закладати в своїх маєтностях школи і друкарні та стали гуртувати біля себе освічених педагогів. Особливо заслужені в ділянці української освіти Хоткевич, Слуцький та Константин Острозький.

Литовський гетьман Григорій Хоткевич прийняв до себе утікача з Москви, друкаря Івана Федоровича, що був першим друкарем на українських етнічних землях. У 1568 р. Хоткевич заснував у Заблудові друкарню, де друкувались книжки для обслуги українських православних церков і шкіл. З цією ж метою князь Юрій Слуцький побудував у Слуцьку друкарню та школу. Найбільше ж заслуг поклав князь Константин Острозький, власник великих маєтків і один із великих полководців та державних мужів Речі-посполитої. Він закладав у своїх маєтностях нижчі й середні школи, а в Острозі заложив багату друкарню, яка видала в 1580 р. першу повну слов'янську Біблію та багато інших книжок. Він пішов ще далі від меценатів-попередників і заснував у Острозі першу в Україні високу школу, побудовану на зразок тогочасних західноєвропейських латинських колегій. Професорами в Острозькій Академії були найвизначніші на той час українські і чужі педагоги. Острозька Академія випустила в світ багато талановитих письменників, педагогів, проповідників, полководців, учених і державних діячів. Особливу роль відіграли в історії України полководець Северин Наливайко та гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.

Водночас із згаданими магнатами розпочали широку і енергійну освітню працю українські міщанські церковні братства. В 1539 р. реорганізується славнозвісне Львівське Ставропигійське Братство, включаючи в свою програму освітню працю. Вони запрохали до себе Івана Федоровича та стали друкувати книжки і заснували власну братську школу. З їхньої друкарні вийшло в світ багато — як на той час — книг. За Ставропигійським Братством послідували й інші братства різних українських міст і покрили Україну мережею шкіл, та підтримували кожную українську освітню і культурну справу.

На початку XVII ст. постав у Києві осередок науки й освіти, який випустив у світ близько 20.000 учених української й інших національностей, та проіснував майже два століття. Велику заслугу в тому мала українська меценатка Гальшка Гулевичева, яка біля заснованого нею монастиря заклала в 1617 р. школу Братства св. Богоявлення. Великі заслуги братства і тієї школи підкреслив гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, вписавшись у члени братства разом із усім запорозьким лицарством.

Київський культурно-освітній осередок відіграв передову роль в житті

Козацької України. Після занепаду західньоукраїнських осередків, Київ став єдиним вогнищем національного і культурного життя. Гетьманщина давала захист для розвитку української культури та опікувалась київським осередком науки. Завдяки цьому, освіта й культура в козацькій державі другої половини XVII ст. стояла дуже високо.

У 1631 році митрополит Петро Могила зреформував школу київського Богоявленського Братства та перетворив її на Колегію. Як і в усіх тогочасних європейських школах, виклади проваджено латинською, як теж частково українською й польською мовами. Вивчали в Колегії граматику, реторику, поетику, діалектику, логіку й філософію. Училися в школі як сини аристократів і козачої знаті, так і сини простих козаків і селян. В 1634 році митрополит Петро Могила домігся того, що король підписав декрет про надання Київській Колегії прав високої школи. Митрополит Петро Могила забезпечив школу добрими педагогами, дбав про будинки й утримання школи та допомагав студентам. Школу очолювали ректор і проректор, а через них школою керував київський митрополит. Щоб забезпечити школу матеріально, митрополит Петро Могила записав на школу кілька своїх маєтків.

Слабою стороною Київської Колегії, званої пізніше Києво-Могилянською Академією, було те, що наука в ній була занадто відірвана від життя й мала сухий схолястичний характер. Але це була хіба майже всіх тогочасних високих шкіл Європи. Елементом живої народньої мови нерадо давано доступ у тогочасних високих школах і в літературі. Деякі з професорів Могилянської Академії теж дотримувались стисло схолястичних метод, а навіть остерегали спудеїв, щоб вони не впроваджували мови "хлопів і пастухів" до поважної літератури. Вживання народньої мови уважалось тоді ознакою поганого виховання й невиробленого смаку.

Київська Академія поширила свою діяльність та створила свої філії у Вінниці, Крем'янці, Гощі, Білгороді, Новгороді Сіверському, Чернігові, Переяславі, Полтаві й Ніжині.

Формальним власником Академії був київський Богоявленський монастир, для якого багато людей записувало свої маєтки, а це давало монастиреві змогу безупинну поліпшувати Академію та давати біднішим студентам стипендії, помешкання, харч і одягу. При кінці XVII і на початку XVIII століття в Могилянській Академії було рік-річно до 2.000 учнів. Академію щедро підтримували не тільки київський митрополит і вище духовенство, але й гетьман України та старшина. Сумні часи Великої Руїни відбилися від'ємно й на Академії. Число студентів зменшилось. Але коли в 60-их роках XVII століття настали спокійніші часи, почався нанозо розквіт Академії, яка в 1694 р. дістала офіційно назву Академія. На початку XVIII століття стали її звати Мазепинською Академією в честь щедрого мецената й опікуна — гетьмана Івана Мазепи. Але по 1709 році Москва заборонила ту назву й привернено стару назву — Києво-Могилянська Академія. Крім великих меценатів митрополита Петра Могили та гетьмана Іваан Мазепи, треба згадати митрополита Рафаїла Зборовського. Він відновив будинки Академії та посилав найздібніших студентів на доповнення студій за кордон. Майже ціле XVIII століття кількість студентів виносила близько 1.000 річно.

З професорів Могилянської Академії в часах гетьмана Богдана Хмель-

ницького треба згадати С. Косова та Ін. Гізеля, родом німця з Пруссії, який перейшов з протестантизму на православ'є та став ректором Академії і видатним українським діячем. Дали на чолі Академії стояли один за одним такі талановиті люди як Л. Баранович, Й. Галятовський, В. Ясинський, Й. Кроковський. З мурів Академії вийшли такі визначні учені, поети, драматурги, діячі мистецтва та славні проповідники й теологи як А. Радивилівський, С. Полоцький, С. Яворський, Д. Туптало, Т. Прокопович, Е. Славинецький, А. Сатановський та інші. Деякі з них стали пізніше піонерами західноєвропейської культури й освіти на московських землях. У Київській Академії зчилось теж багато чужої молоді, особливо сербської. Вони, повертаючись додому, ставали там культурними діячами. Вчився в ній теж Іван Мазепа, перед своїм виїздом на закордонні студії.

У роках свого гетьманування Мазепа підніс Академію на найвищий рівень. Він давав гроші на будинки, збудував для студентів велику церкву в стилі українського барокка (мазепинське барокко), посилав найздібніших за кордон на власний кошт, для доповнення студій, і дбав про рівень науки в самій Академії. Вчили тоді в Академії теологічних і філологічних наук, природознавчих, математики, астрономії, архітектури, малярства й гравєрства, із особливим натиском на вивчання чужих мов.

Треба ще згадати, що митрополит Петро Могила дбав теж про розвій друкарства й видавничої справи в Києво-Печерській Лаврі. Лавра видала багато церковних і латинських книжок. Тут друкували професори Київської Академії свої наукові трактати й підручники для шкіл. З ініціативи митрополита Петра Могилы вийшло багато цінних книг, а деякі з них і досьогодні не втратили свого значення. Багато книг релігійного змісту поширювано не тільки в Україні, але й у всіх інших слов'янських та православних країнах, і ще сьогодні можна їх стрінути по церковних бібліотеках. Цар Петро I обмежив діяльність київської друкарні й заборонив видавати всі інші видання крім літургічних, але й ті наказав узгоджувати з московськими друками.

Манастирська реформа в Україні з 1786 року дуже сильно підкосила друкарство і шкільництво на наших землях. Насамперед задала вона важкого удару Київській Академії, бо позбавила її дотеперішніх матеріальних засобів. Очевидно, тим самим потерпіли й колегії, що були відділами Академії. І взагалі московський уряд своєю політикою вів до чимраз більшого занепаду Академію й колегії. Він перетворив Академію на станову школу для вищої освіти духовенства, а в 1810 р. перетворив її формально на Духозну Академію, а колегії на Духозні Семінарії, прислав з Московії своїх професорів, а навіть частину студентів.

Коли в Україні почала формуватись верства земельних власників, козацьких старшин, збільшилась кількість меценатів культури й освіти. Старшина будувала школи й друкарні та цим дуже спричинилась до піднесення культурного рівня нашої батьківщини. Друкарні в Києві, Чернігові й Новгороді Сіверському випускали в світ книги старослов'янською, польською й латинською мовами. Ті книги ширились не тільки в Україні, але й в Московщині та на Балканах.

Коли після Великої Руїни стало трохи спокійніше, зросла кількість тих, що їхали за кордон доповняти вищу освіту. Нерідко їздили навіть сини простих козаків; їздили часто без грошей, гірко бідували, але здобували

вищу освіту. Це свідоцтво високої культури для наших земляків козацької доби. Їх кількість особливо збільшилась з початком XVIII століття. Здобували вони собі освіту в університетах Німеччини, Франції, Англії, Італії та інших країн. Чимало нашої молоді студіювало тоді в Кенігсбергу, Галле, Липську, Штрасбурзі, Бреславі, Кіллію, Лейдені, Празі, Пресбурзі, Парижі й Римі. У другій половині того ж століття деякі українці стають професорами московського університету, а нашого Івана Полетику покликано в 1750 р. медична академія в Кіллію на свого професора. Серед українців появляються тоді визначні математики, природознавці й медики. Серед українських філософів тих часів перше місце займає наш славний мандрівний філософ Гр. Сковорода.

Культурний стан Гетьманщини XVIII століття виявився особливо сильно в діяльності народного шкільництва. В 1748 році на території сімох полків було 866 шкіл, тобто на кожну тисячу душ населення припадала одна школа. В 1767 р. в самому Чернігівському полку було 143 школи, тобто одна школа на 746 душ. При кінці ж XVIII століття, завдяки Московщині, з тих шкіл не залишилось майже нічого. Засновувало ті школи само населення власними коштами, а вчили в них так звані мандрівні дяки. Тому нічого дивного, що англійський мандрівник Джозеф Маршал, який у 1768-70 рр. їздив по Чернігівщині, писав у своїх записках, що Україна нагадувала йому культурну Англію. Під захистом гетьманщини українська наука й культура знайшли собі вдале поле для розвитку. Країна вкрилася густою мережею народніх шкіл і належала до найкультурніших в тодішній Європі. Наша наука проміювала не тільки на Московщину, але й на балканські слов'янські крїни. Коли ж Україна перейшла зі становища автономного державного тіла на становище звичайної провінції московської імперії, по-вищий стан змінився катастрофально.

Гетьман Кирило Розумовський задумував відкрити український університет в Батурині та перетворити Київську Академію на університет. У 1760 р. з його наказу був вироблений проєкт у цій справі. У меморіалі, врученому цариці Катерині II, домагалось надання Україні власного університету, але скасування гетьманщини не дало змоги здійснити ті плани.

Чужинці, яким доводилось подорожувати землями козацької України, подивляля високу культуру й освіту нашої батьківщини. Сирійський теолог Павло Алепський, що переїздив через Україну в 1654-55 рр., звернув увагу на високий рівень освіти в народніх масах і на верхах української суспільности. Він бачив, що по селах "усі вміють читати та знають порядок церковної Богослужби й церковні співи: священники зчать сиріт і не залишають їх волочитись по вулицях невігласами". Він бачив, що навіть жінки ходили до церкви з молитовниками в руках, а в Києві в жіночому монастирі всі черниці знали не тільки читати й писати, але були знайомі з наукою й літературою.

Таке саме враження високо-культурної країни робила Гетьманщина і на інших чужинців за золотої доби Мазеপিного меценатства. Данський дипломат Юст Юль навіть після Полтавської катастрофи був здивований високою культурою України.

Як бачимо, Україну в часах Ів. Мазепа, Ів. Скоропадського, Д. Лопотала й К. Розумовського можна поставити на одній рівені з найбільш освіченими країнами Західної Європи.

Чикаго, травень 1961

Одинцем, чи гуртом?

(Кілька думок про організаційні справи українського учительства)

Кожний, що хоч дрібку своєї уваги присвячує суспільним справам в США, знає дуже добре, що в американському суспільному житті велику роль відіграють різні професійні організації, об'єднання чи юнії. Всі знаємо, яке важливе значення мають в сучасній хвилині юнії фабричних чи транспортних робітників не тільки в економічній, але й політичній діяльності. З ними рахується не тільки уряд, але й президент держави. Треба думати, що їх значення буде зростати, бо нема ніяких ознак, щоб віщували протилежне.

Якщо б ми поглянули на наші, українські відносини, то побачили б, що справа мається зовсім подібно. Усі, що поважно думають про своє майбутнє, стараються зорганізуватись якомога найкраще. Наші професіоналісти, як лікарі, інженери, лісники та інші, зорганізувались в свої окремі об'єднання, де мають змогу згуртувати всіх своїх професійних співтоваришів, дбати про розвиток товариського життя, обороняти свої інтереси, старатись про піднесення свого професійного престижу та виразно визначувати своє місце серед нашого загалу. Мало того. Вони об'єднались далі між собою в союз професійних організацій і це вийде їм тільки на добре.

Зовсім інша справа з українським вчительством. Щоправда, по більших осередках, як в Філядельфії, Нью-Йорку, Шікаго й інших зорганізовано т. зв. Учительські Громади, але ці Громади йдуть одинцем. Кожна з них поставила перед собою свої власні цілі та завдання, які по зможі старається виконати. Одначе якось спільно обдуманій дії нема. Нема також ніякої співпраці між ними. Вчителі, що живуть по менших скупченнях, зовсім не зорганізовані.

Беручи за приклад Філядельфію, можна сказати, що Учительська Громада це радше об'єднання "Останніх могіканів", бо належить до неї групка переважно старших вчителів, тих, що працюють здебільшого в школі українознавства. Молоді українські вчителі, що працюють в американських середніх і вищих школах, зовсім не цікавляться нашою організацією та, правду кажучи, ніхто їх і не старається зацікавити нею. А є їх вже поважне число і варто б їх зацікавити учительською, рідною організацією. Те саме можна сказати про вчительство т. зв. "наших" парохіяльних шкіл.

Яка ж цьому причина? Чи український учитель є так далеко посушеним асуспільним типом? Чому він уникає своєї професійної організації?

Думаю, що не помилюсь, коли скажу, що головною причиною є брак ініціативи. Просто, нема кому про те подумати, а, може, нема часу про те думати. Можливо, що є ще одна причина. Коли інші наші професіоналісти, прибувши сюди, нашли умовини, які дозволили їм швидко включитися в працю за своїм фахом і тим самим "стати на ноги" під матеріальним поглядом, український учитель, головно старший, якому було вже запізно йти на поновні студії, такої можливості не найшов. До того ще й деяка частина нашої преси нерідко писала про професорів з "мапами" і таким чином вплинула некорисно на самопочуття, не раз дуже за-

служених, одиниць, які воліли піти на важку працю, ніж допоминатися будь-якої допомоги. Школи Українознавства не можуть дати найскромнішого матеріального забезпечення, бо вони також не зорганізовані, як слід. Очевидно з тих же причин Шкільна Рада не зробила того, що могла б і повинна б зробити в нормальних умовах.

Взявши до уваги це все, думаю, що прийшла крайня пора подумати про те, щоб сполучити всі вчительські громади в одну організацію, приєднати до неї всіх учителів, що дотепер стояли осторонь своєї професійної організації. Роботи в нас було б досить. Нам треба б оформити українську педагогічну думку, прослідити історію української педагогіки, щоб не пішла вона в цілковите забуття. Нам треба б подумати над дальшою долею українського молодого покоління, бо загроза відчуження наших дітей зростає загрозливим способом. Якщо ми не будемо про це думати, хто ж тоді має думати? Одинцем не зробимо нічого. Мусимо взятись до праці гуртом.

Та заки це станеться, нам треба цю справу передумати, передискутувати, а тоді вже рішитись. Сподіваюсь, що Шановна Редакція не відмовить своїх сторінок на таку дискусію, а коли б рами цього журналу були затісні, треба використати сторінки щоденних і тижневих газет.

Від Редакції: Радо відкриваємо дискусію над цією справою на сторінках нашого журналу. Своє кінцеве слово скажемо по закінченні дискусії.

Виховний Семінар для молодих матерів

Виховання дітей було завжди важливим завданням для матерів, а в сьогднішніх часах воно стає найважливішою проблемою цілої людської спільноти. Хоч над найкориснішою розв'язкою цієї проблеми працюють педагогічні кола з державними виховними апаратами на чолі, ця проблема не перестала бути й надалі журбою батьків, а в першу чергу матерів.

Щоб полегшити виховну працю молодим матерям, Виховна Комісія Світової Федерації Українських Жіночих Організацій намітила у своїому пляні створення *виховних семінарів* для молодих матерів.

За цією ініціативою жіночі організації міста Торонта (члени СФУЖО), при співпраці Об'єднання Українських Педагогів заснували Виховний Семінар для матерів.

На нараді представниць жіночих організацій міста Торонта, під проводом Виховної Комісії СФУЖО для Канади, покликано до життя "Комітет для влаштування Виховного Семінара". Комітет доклав усіх старань, щоб підшукати фахівців для проведення лекційних доповідей, скласти плян праці та програму Виховного Семінара в цілості й окремих лекцій зокрема. Праці Семінара розподілено на три сезони: осінній, зимовий та весняний. У кожному сезоні по три лекційні доповіді, згідно з передбаченим пляном.

Виховний Семінар в Торонті відбув уже три сезони і закінчив перший курс. Цей Семінар здобув собі вже не тільки розголос і признання за свою корисну працю, але теж добре ім'я поважної установи.

Комітет плянує в дальшому деякі потрібні зміни у системі викладання, щоб дати ще більше вдвілля слухачам та привабити до себе молоді

подружжя, яким найбільше потрібне знання виховної праці над дитиною від першого дня її життя.

Перший курс Виховного Семінара опрацював разом зі слухачами такі теми: в осінньому сезоні "Атмосфера життя в родині — вирішальний чинник у вихованні дитини" — І. Петрів; "Запобігання перед дитячими недугами" — д-р С. Кучменда; "Українські середовища та їх вплив на дітей" — мгр. І. Монастирський.

У зимовому сезоні опрацьовано теми: "Вплив спадковості на особовість дитини" — дві доповіді — мгр. Товстюк; "Психічні зміни в розвитку дитини" — д-р Б. Салабан.

У весняному сезоні: "Роля звичок у вихованні" — М. Кінасевич; "Батьки та емансипація молоді" — проф. З. Зелений; "Українознавство у вихованні позитивного українця" — мгр. О. Копач.

З праць Виховної Комісії СФУЖО для Канади вийшла конечна потреба створення Виховної Порадні. Таку Порадню негайно створено, відкриваючи на сторінках газети "Вільне Слово" рубрику "Виховна Порадні", де подаємо відповіді на запитання батьків і виховників на виховні теми. Виховна Порадні веде теж особисту кореспонденцію з батьками, які просять педагогічної поради.

На цьому місці мусимо справити вступ до допису учасника на тему: "Зацікавлення українського жіноцтва виховними проблемами" у періодіку "Життя і Школа" ч. 11-12 ц. р., в якому сказано, що на запрошення ЛУКЖ д-р Салабан мала нещодавно в Торонті цікаву доповідь: "Психічні зміни у дітей шкільного віку". Пані д-р Салабан мала свою доповідь не на запрошення ЛУКЖ, а на запрошення Комітету для влаштування Виховного Семінара, в якого склад входять представниці жіночих організацій Торонта, в тому числі теж і ЛУКЖ. Доповідь п-ні д-р Салабан була лекційною доповіддю на Виховному Семінарі.

Іванна Петрів,
Голова Виховної Комісії СФУЖО
для Канади

ЧИ ВАША ДИТИНА ДОСИТЬ РОЗВИНЕНА НА СВІЙ ВІК?

Дворічна дитина:

Розкрийте перед дитиною журнал або книжку з образками і покажіть їй малюнок авта, собаки, котика, дерева, дому чи іншої нескладної речі, а вона повинна дати вам потрібну назву речі і відрізнити одну від одної.

Належно розвинена дитина потрапить уже в цьому віці сама листувати книжку.

Для неї не повинно бути жадних труднощів самій відчиняти двері.

Чотирирічна дитина:

Покажіть чотирирічній дитині чотири кубики і скажіть, щоб вона рахувала. Розвинена дитина повинна рахувати без труднощів і знати всі комбінації, наприклад, два кубики, чотири, три, один.

Нарисуйте на папері дві рівнолеглі лінії. Одна з них хай буде вдвоє довша, а опісля спитайте дитину, котра з них довша? Дитина покаже вам на ту, котра дійсно довша.

Нарисуйте на папері квадрат і скажіть дитині, щоб вона скоп'юзала. Розвинена дитина повинна в чотири рочки сама намалювати квадрат.

Лист малого Юрка до Європи

О, дорогі — і бабцю й діду!
 Ось опишу я в цім листі,
 Як їхав з мамою по морю
 Таки в веселому гурті.

Я там нічого не боявся.
 Коли ж і буря кораблем
 Гойдала лячно — не злякався.
 Бо все ж я знав, що ми — пливем!.

А втихомирилося трохи —
 Ганяли ми по кораблі,
 І сміло в хованки ми гралисьь...
 Ого!... бо ми вже не малі!

Ну й жодної там катастрофи!...
 Та якось шкіру Гринь розтяв
 Якраз під оком, Дьодьо ж руку
 Зламав там трохи, як упав.

Також я кидав мевам їсти.
 У морі бачив я медуз
 (У них ми кидали пляшками)...
 Є сині й жовті — як гарбуз.

Тоді був саме тихий вечір,
 Як пропливали Гібральтар.
 Так гарно мінілися світла,
 Блищали хвилі, ніби жар.

Кораблики ж ті кольорові
 При португальських берегах,
 Що мов качки пливли, гойдались.
 Мені подобалися — страх!...

У Середземному — спокійні,
 А в океані — буруни,
 Не сині хвилі, а зелені...
 Такі розбурхані вони!

Коли то вранці сходить сонце,
 То гарно міниться вода,
 Та ще в красках чудових небо.
 Як сонце в воду запада...

Тоді ми згадували тата,
 Що все він, бідний, сам десь —
 там...

А здалеку морські ліхтарні
 Сигнали слали кораблям...

На морі мама — хорували.
 Проте не шкодила мені
 Та гойданка, і ми, хлоп'ята,
 Так гарно гралися в ті дні!...

Цілую Вас — і бабцю й діда!...
 Кінчаю вже... Вітаю тих.
 Що я їх добре пам'ятаю.
 Здоровлю всіх!

Віршем переказав *дід Левко*.

Віра Ворскло

ТРЕБА, ТРЕБА ВІДПОЧИТЬ

Годі нам ходити в школу,
 Треба вибігти у поле,
 Подивитись на красу,
 Позбивати з трав росу.

Треба рибку половити
 І понюхати в полі квіти,
 І метелика вловить
 Треба, треба відпочити.

Треба нам човном поплисти,
 Лісову послухати пісню,
 Ягід і грибів хоч трошки
 Треба позбирати у кошик.

Треба нам побігати в лузі
 І зустріти добрих друзів,
 Треба нам піти в мандрівку
 Зайчика зустріти і білку.

Українська музика

А. Гуменюк

Хорова музика

Чимало творів музичного мистецтва становить хорова музика. Це один з найпоширеніших видів музики, який об'єднує твори, розраховані для виконання гуртом співаків — хором. Уся хорова музика фактично розподіляється на дві групи: твори, що виконуються з інструментальним супроводом, і без нього.

Хорова музика в своїй основі вокальна. Твори, написані для хору без інструментального супроводу називаються **а капела**. До циклу творів а капела відносять багато народніх пісень (особливо з підголосками), канти, псалми, і твори, написані композиторами спеціально для хорів.

Значну частину хорових творів виконують в інструментальному супроводі. Такі твори називають **вокально-інструментальними**. До них належать меси, кантати, ораторії, оперні хори і дуже багато масових пісень.

Хорова музика є найдревніша і найдоступніша широким масам. У ній криється та основа, на якій росли й розвивалися всі жанри і види сучасної вокальної та інструментальної музики. Справжнє усвідомлення ідейно-емоціонального змісту мелодії в своїх початкових формах найбільшою мірою іде через поетичний образ. Ось чому найдохідливішою і найзрозумілішою широким масам є вокальна музика, в якій в органічному зв'язку знаходиться музика та поезія.

У сиву давнину хоровами творами були трудові народні пісні, які виникли в спільній роботі гурту. Деякі з них, що відзначалися високою художністю, збереглися до наших днів.

Згодом, коли помічено, що хорова музика має великий вплив на маси, почато організовувати хори в церквах. Спочатку ці хори розспівували богослужбні тексти в унісон (одногосно), а пізніше на основі **строчного співу** в такий спосіб: над богослужбним текстом писали крюками (відповідними знаками) основний голос. Його назва була "Путь". Верхній голос над основним називався "Верх", а нижчий — "Низ". В результаті утворилася триголосна хорова партитура. Висота, вартість звуків, як і лад у цілому, крюками фіксувалися дуже приблизно. В силу цих причин церковні хори звучали фальшиво. Ураховуючи величезний вплив хору на прихожан, замінено строчний спів **партесними хорами**. В цих хорах багатоголосся було в основному гармонічного складу. Для партесних хорів писали твори такі автори, як Д. Бортнянський, М. Березовський та інші.

В цей час у міському домашньому побуті з'являються нові форми хорових творів. Серед них слід особливо підкреслити псалми і канти*), які у XVIII столітті були відомі, як світська вокально-хорова лірика.

Псалми писали композитори на тексти віршового перекладу псалтиря,

*) У західних країнах Європи існувала подібна форма хорової музики, яку називали мадригалом.

здійсненого С. Полоцьким. Звідси походить і назва жанру хорової музики (в побуті їх називали не псалмом, а псальми).

В Україні псалми збереглися до революції в репертуарі лірників-жебраків, які їх виконували окремими групами (до шести учасників) у супроводі лір. Тепер псалмів зовсім не співають. Серед народньої інструментальної музики зустрічаються окремі польки. Перше речення ("коліно" по народньому) мелодії має багато спільного з сумними мелодіями, а друга — яскрава, життєрадісна частина мелодій — польки.

Канти — духовний вид хорової музики, дуже близький за змістом і за характером з псалмами. Траплялося, що канти називали псалмами, а псалми кантами. Згодом, вже на початку XVIII століття, були створені канти — гімни і канти — марші, музика яких відзначалася фанфарними ходами. Вони надавали цим кантам офіційно-парадного смислу. Співали ці канти під час урочистих свят і процесій. Писалися також канти застольні, любовно-ліричні та жартівливі. В кінці XVII і на початку XVIII століть подібно до збірників народніх пісень, складали збірники псалмів і кантів. Цей жанр хорової музики тепер втратив своє значення, фактично перестав існувати.

Особливо велике значення в розвитку хорової музики мали записи й обробки народніх пісень. Вже у XVIII столітті В. Трутовський записує та обробляє для мішаного хору з оркестром популярну українську народню пісню "На бережку у ставка". Обробка народніх пісень для хору — це той ґрунт, на якому виросла хорова музика, яка відзначається національним характером звучання того чи іншого народу.

Глибоке знайомство композиторів з музичним народнім побутом, з народніми хорами та їх виконавськими традиціями зумовило нову течію в хоровій творчості. Хори, написані композиторами на світську тематику, відзначаються великою динамікою звучання, найтоншими нюансами, винятковою різноманітністю барв хорової палітри. Всі ці засоби музичної виразності були використані композиторами для психологічної характеристики музично-поетичних образів у хоровій творчості.

В Україні велику діяльність у створенні масових пісень виявляють Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, Г. Верьовка, М. Вериківський, В. Верховинець. Масові пісні цих композиторів стали не тільки основою цього жанру хорової музики, а також заклали потенціальні можливості його дальшого розвитку.

Масова пісня проникає в усі галузі багатогранного життя країни. Підними продовжувачами в розширенні й поглибленні цього жанру є плеяда композиторів піснярів.

Окрему галузь хорової музики в Україні становить творчість композиторів М. Леонтовича, М. Стеценка, П. Козицького та Г. Верьовки.

М. Леонтович, художньо обробляючи українську народню пісню, застосував засоби розробки імітаційної поліфонії. Враховуючи зміст і стилістичні особливості народньої пісні, він створив оригінальні, самобутні шедеври хорових мініатюр а капела. Зрозуміло, що ці художні обробки композитора переростають в оригінальну творчість.

Такі хорові мініатюри, як "Щедрик", "Дударик", "Пряля", "Козака несуть" прикрашають репертуари численних професійних і самодіяльних хорових гуртків України. Характерною особливістю хорів М. Леонто-

веча є те, що вони оригінальні й кольоритні за звучанням, доступні для виконання професіональними й самодіяльними гуртками.

Особливості хорового письма М. Леонтовича були використані, поглиблені й далі розвинені композитором П. Козицьким. Велике значення в хоровій літературі має "8 прелюдів-пісень" П. Козицького. Знаменитий хор "Ой дуб, дуба" назавжди ввійшов у репертуар хорових колективів. Особливості хорового письма М. Леонтовича береже, розвиває і поглиблює також композитор-хоровик Є. Козак, який написав чудові хорові твори а капела.

Багато глибоко змістовних хорів, які відзначаються своєрідним національним кольоритом звучання, створив видатний композитор М. Стеценко. В хорових творах "Сон", "Знов весна", а також у кантатах "У неділеньку святу" та інші, виявилось самобутнє творче обличчя композитора. Його хорова творчість становить окрему, дуже важливу сторінку в хоровій літературі України.

Надзвичайно цікаві й оригінальні хори композитора Г. Верьовки. Йому належить честь створення циклу хорів, в яких використані особливості стилю народнього виконання. Серед них слід відзначити його хоровий виклад дум. Це фактично той новий жанр хорової музики, який уже закріпився в музичному побуті України.

Багато цікавих і глибоких за змістом хорів написав композитор А. Штогаренко. Особливо визначні хори з циклу "Жіночі портрети". Деякі з них міцно ввійшли в репертуар професіональних і самодіяльних колективів.

Хори — це та галузь музичної творчості, в якій пробують сили майже всі композитори України. В цій невеличкій статті відзначено композиторів, які багато уваги в своїй творчості приділяли хоровій музиці. При чому в огляд не включено таких форм вокально-інструментальної музики, як кантати, ораторії та оперні хори, що розглядатимуться в окремих статтях.

КОНГРЕСОВА БІБЛІОТЕКА У ВАШІНГТОНІ...

Є це одна з найбільших бібліотек світу. Має вона два будинки. Один у стилі італійського ренесансу, побудовано в 1897 р., а другий — модерний у 1939 р. Вони займають 13 акрів площі і мають 250 миль полиць з книжками. Усіх книжок є близько 12,000.000, а разом з брошурами, журналами та іншими — понад 37,000.000. Однією з найцінніших книг є прекрасно збережена Біблія, друкована Гутенбергом, найдорожча книга в світі, яка коштувала 1,500.000 дол. Бібліотекою користується 700.000 читачів річно.

ДОРОГІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ !

Щиро прохаємо вплачувати належитість за журнал своєчасно. Кожня висилка пригадок коштує Адміністрацію "Життя і Школа" \$50.00. Краще за ті гроші сплачувати борги в друкарні чи поліпшувати зміст і форму журналу.

Адміністрація

Д-р Василь Луців

Дрогобич – серце Бойківщини

(Історично-топографічний нарис із циклу: “Українська урбаністика”)

Чи тому, що українські міста здебільшого були залюднені чужонаціональним населенням, чи то з інших якихось причин про міста України у нас не так багато праць. Із більших міст України тільки Київ, Харків, Львів та ще декілька міст удостоїлись окремих монографій і на тому кінець. З огляду на те, що міста України відіграли велику роль в історії, хоч не всі і не завжди позитивну, і тому, що в майбутній вільній українській державі значення міст буде надзвичайно важливе, пора нам почати працю над українською урбаністикою. Сьогодні поміщуємо в нашому журналі короткий нарис про серце Бойківщини — Дрогобич. Віримо, що в інших числах журналу наші співпрацівники подадуть цікаві нариси про інші міста нашої батьківщини, а тим самим заповнять найбільш занедбану прогалину і ознайомлять наше молоде покоління, що на 70% виростало чи проживає в містах країн нашого поселення, із містами України, які їм ближчі, ніж села, що їм цілком незнані.

**

Якщо мозком Бойківщини сміливо можемо вважати Стрий, то серцем буде прастарий Дрогобич. Своєю назву місто виводить із двох назв — Другий Бич, тобто, як каже переказ, Дрогобич це старозинне місто, побудоване на північній стороні, ворогами зруйнованого Бича, і тому названо його Другий Бич, а з часом ці два слова злились в одне і постала назва Дрогобич¹⁾.

Місто відоме вже в княжій добі в XI і XII ст. із своїх слазновісних солегарень. Із напису на одній старинній іконі в латинському костьолі відомо, що вже в 1340 р. польський король Казімір, після окупації Червоної Русі, надав містові герб і права. Герб міста, описаний в грамоті австрійського цісаря Йосифа II із 1788 р., являє собою синій щит, закінчений золоту короною, а на щиті розміщені 3, 3 і 2 бочки з сіллю натурального вигляду. Кругом іде латинський напис “Сігільюм Лібере ет Регіе Цівітатіс Дрогобич”.

Не маємо точних даних про те, коли саме Дрогобич став містом за княжих часів, відомо тільки, що Владислав Ягелло пише в своїй грамоті, що вже в 1392 р. хоче зарахувати Дрогобич до числа міст. Магдебурзьке право надає цій король містолі щойно в 1422 р.

Дрогобич виростив немало слазних людей, та не можна поминути одного з найбільших людей тієї доби, а саме Юрія Дрогобицького (1450?-1494), визначного вченого, першого доктора медицини в Україні, автора першої, українцем виданої, книги — “Юдіціум преностікон Магістрі Георгі Дрогобич де Руссія”, Рим, 1483).

У цій праці згадує автор про різні міста і там виразно зазначено, що так як Краків і Познань належать до Польщі, так Львів і Дрогобич — це українські міста. Юрій Дрогобицький здобув у 1473 р. титул магістра в Краківському університеті, а в 1481-1482 р. був ректором першого універ-

¹⁾ В. Площанський, “Королівський вільний город Дрогобич”. Науковий Збірник Галицько-Руської Матиці, 1867, в. I-IV, ст. 163.

ситету в світі (1119 р.) в Больонії, в Італії. Викладав у цьому університеті астрономію, а опісля переїздить на Малярщину і був професором і віце-канцлером Істрополітанської Академії в Прешбургу, перенесеної з часом до Будапешту. В останньому чвертьріччі XV ст. переїздить до Кракова і тут викладає медицину аж до своєї смерті²⁾.

Про зростання і значення міста Дрогобича свідчать численні, як королівські — польські, так і цісарські — австрійські грамоти і привілеї, але не місце тут входити в деталі³⁾. Нас більше цікавить положення міста та новіші часи. Дрогобич розлігся на Підкарпатті. Якраз на північ від міста кінчаються т. зв. Дрогобицькі гори, а біля міста тягнуться головний Карпатський гостинець, течуть річка Тисьмениця і потік Побіж, що протікає західною стороною міста. Місто оточують такі села: на півночі Старе Село і Лишян, на сході Почаєвичі, Раневичі і Болахівці, на півдні Козпець, Солець і Модричі, на заході Унятичі і Лишня. За даними з 1956 р. Дрогобич мав 37.000 мешканців. Адміністративно місто є обласним центром цієї ж назви. Давніше місто мало сім передмість, які звались: Лишнянське, Задвірна, Завезна, Зварич, Плебанія, Війтова-Гора і Загороддя. Які назви і скільки передмість тепер має Дрогобич — нам невідомо, вдячні будемо, якщо хтось із читачів жур. "Життя і Школа" напише нам про це.

До другої світової війни Дрогобич був центром українського життя. Тут була українська гімназія, музична школа, монастир оо. Василіян, Просвіта та інші культурно-освітні організації. За часів большевицької окупації тут відкрито педагогічний інститут і два технікуми — електротехнічний та нафтовий. Дрогобицько-Бориславський нафтовий басен мав колись найбільші родовища підкарпатської нафти. Сьогодні мають перевагу Долинсько-Струтинські родовища. Дрогобиччина, як раніш згадано, вже в княжих часах і пізніше за польської окупації славилась видобуванням високоякісної соли. Не останнє місце займають родовища земних газів і озекериту. Колись тут була одна з найбільших європейських рафінерій нафти.

До найпомітніших пам'яток Дрогобича зараховують ратушу з її восьмигранною вежею (за цим зразком побудовано ратушу в Самборі), колись сім українських церков та один латинський костюл, монастир оо. Василіян (на місці колишнього покармелітського), синагога, шпиталь тощо. Відомо, що деякі церкви й монастир большевики розібрали, яка доля тих, що зістались, — невідомо⁴⁾.

Доля Дрогобича, як і доля інших українських міст, була незавидна. Після втрати нашої державности його окупувала Польща, опісля Австрія і тільки під час української державности після першої світової війни був деякий час вільним українським містом. Потім знову його зайняла Польща, а тепер належить до т. зв. УССР, а в дійсності окупований большевиками і зрусифікований. Та не зважаючи на всі ворожі пресії, дрогобичани були і є щирими українськими патріотами, що й довели як під час миру, так і під час боротьби з ворогами. Дрогобицькі міщани зберігали і зберігають українські прадідні традиції, люблять рідну церкву і становлять одне не-

²⁾ "Енциклопедія Українознавства", гаслова частина, ст. 597, та Є. Онацький "Українська мала енциклопедія", ст. 384.

³⁾ В. Площанський, "Королівський вільний город Дрогобич", ст. 162-179.

⁴⁾ "Енциклопедія Українознавства", гаслова частина, ст. 597. В. Лозінські, "Правем і левем", т. I і II, ст. 80, 139, 424 та інші.

розривне ціле з усім українським народом, а чужинецький наплизовий елемент прибував і відходив. Віримо, що і в наші дні Другий Бич буде бичем для нових наїздників, що ми очистимо рідне місто від чужих впливів і вітагимо у ньому радісно усіх тих, що захочуть працювати для добра міста та українського народу.

Нью Гейвен, Конн., 1961

Г. Лукомський

Убивство мистця Ол. Мурашка (Споми)

Олександра Мурашка бачив я востаннє в день його смерті. Був гарний літній вечір. Олександр Мурашко був завідувач мистецько-видавничого відділу всеукраїнського видавничого комітету при ЦВК-і і дуже нервувався. Ми не зовсім розуміли один одного, довго домовлялись, кому бути завідувачем, а кому заступником. Ол. Мурашко погодивсь очолювати, але з умовою, що Нарбут, я, Реріх і Макаренко будемо приходити працювати хоч на одну-дві години денно, але ми всі були так зайняті (праця в п'ятьох-шістьох установах), що й години денно не могли цій праці присвятити. Реріх маркерував. Макаренко оглядав і спасав приватні колекції. Нарбут уже був хворий. Я працював над вивченням храмів, поспішаючи довести свою працю до кінця, в музеї Ханенка, де теж поспішав із описом, а от Ол. Мурашко обурювався. Погрожував, що кине дану справу. Тим більше, що вона була йому не до душі. Він хотів малювати етюди, нозі картини задумав. Педагогічна праця теж його розчарувала. Тут треба було теж давати композиції плякатів, якісь кіоски оглядати. Справа не клеїлась.

Ол. Мурашко був із нас незадоволений — і він мав рацію: ми, ясно, його підвели, не являлись на працю; від нього вимагалось виконання різних робіт, а робити не було кому. Зрештою це тривало не більше як п'ять-сім днів.

Мені стало щире жаль Олександра Олександровича, мистця чистої води, що взявся за справу, — і не міг її наладнати. Але справа була советська — на ділі він, завзятий українець, ішов на компроміс. Я пригадую, як він у лютому, разом із архітектором Дяченком, прийшли до мене в музей Ханенка і намовляли відмовитись від посади завідувача відділу плястичних мистецтв у новоствореному відділі мистецтв Комісаріяту Народньої Освіти. Тоді то я й відмовивсь і пішов до Нарбута на посаду заступника голови. Справу наладнано для всіх задовільно. Але не минуло й двох тижнів, як цей мазуренківський український відділ мистецтва був зліквідований (Юрій Мазуренко зайняв місце Петра Дорошенка, до котрого я звертався ще наприкінці січня із проєктами різних робіт у справі опису садиб та переведення вимірів і знімків церков). Із Харкова тоді саме приїхав новий уряд і новий завідувач відділу мистецтв Гастев. Мене покликано до відділу архітектури, Нарбут залишився у відділі прикладного мистецтва, а плястичне мистецтво очолював цілий комітет — були там Нарбут, Реріх та Бойчук. Мурашко і Дяченко не належали до складу комітету. Вони зайняли більш непримирливу позицію до цього нового "Кабінету". І в Академії Мистецтв, фактично створеній з ініціативи Мурашка (він же й був її першим ректором), він залишився без праці. Згадуючи це тепер, я приходжу до висновку, що він належав до іншої партії, отже йому не випадало йти на держав-

ну службү. Нема сумнівү, що Біляшевський і Нарбут були ворогами советської влади, але Біляшевський напрочүд умів з усіма ладити і всюди проникав, а Нарбут не раз денервувався. Пригадую його розповідь про те, як до нього зайшов якийсь моряк і попередив, що він знає його як прекрасного мистця і повинен його врятувати, бо в списках Че-Ка намічено його ім'я... Моряк був товаришем Нарбүта з часів навчання в реальній школі. Нарбут після цього попередження довго нікуди не ходив, а вечорами, після дев'ятої, ніколи не виходив із хати. Він боявся, що його дружба із гетьманом Скоропадським, малювання його портрета тощо, можуть його скомпромітувати. Це було цілком можливе.

В Че-Ка був великий хаос. Нароблено багато "помилко" із поспіху чи то з передбачення близького кінця советської влади. І ось те, що спіткало бідного Мурашка, — безперечно, одна з таких помилок, що її зробив Лацис (чи Петерс) може, навіть в іншій справі, написавши його прізвище на уривку паперу. Зрештою, повторюю, нема сумнівү, що Олександр Олександрович був членом однієї з українських правих партій, а їхні члени за большевиків були переслідүвані. В цей час большевицькі війська ішли із Житомира на Київ.

Олександр Мурашко вертався о першій годині ночі зі своєю дружиною із гостей до свого будинку на Лук'янівці. Він не боявся ходити пізно вночі, бо в нього в кишені була відповідна перепустка. Я працював з ним пів до шостої вдень, і пам'ятаю дуже добре, що він був чимсь дуже зденервований. Можливо, що його нервувало безладдя, що панувало у "Всевидаті". Він поспішав. Ми ледве попрощались і він, кинүвши кілька слів до кору, що ми його підводимо в праці, швидко відійшов, сховавшись на сходах величезного будинку при Фундуклівській вул. ч. 32. На його закиди ніхто з нас не відповів. Постійно заїкаючись, повторюючи слова "так би мовить", він сказав щось уже внизу, але ми не дочули, бо голосно розмовляли між собою. Його силуету ясно бачу перед собою ще й досі. В сірому убранні, симпатичний профіль мелькнув чітким рисунком на фоні соняшної вулиці (в арці), і в мене мигнула дүмка, якась підсвідоме недобре передчүття: "куди, — думаю, — він так поспішає? Пішли б та поговорили про справу, і чому він так зворүшений?" Я спитав Козлова, чому він не в ладі з Мурашком? Козлов відповів, що це не так. Мурашко просто має неприємності — він був викликаний в Че-Ка, його навіть чи не арештували за неплатення податку за будинок (у нього був власний особнячок, що залишивсь йому після смерти батька). Олександр Олександрович ніби в Че-Ка необережно себе поводив, про що йому розповідала дружина Мурашка. Його звільнено на підставі документу, що підтверджував його високе становище, але його відмовлення платити податок і ті фрази, котрими, як казала дружина, він міг образити амбіцію якихсь двох-трьох червоноармійців, могли коштувати його життя.

Якраз таке і сталось. О першій годині ночі до нього, що йшов під руку з дружиною, підійшла компанія із трьох солдатів і заявила, що він арештований, що може віддати дружині все те, що має при собі ціннішого і що його мусять негайно відвести на суд. Передчүваючи щось не добре, Мурашко просив солдатів, щоб дозволили дружині йти з ним, але її силоміць змусили йти додому. Ледве вона дійшла до свого ганку, як побачила,

(Продовження на 3-тій сторінці обкладинки)

Наш інформатор

А Д В О К А Т И

ДНІПРО БОГДАН

527 Bloor St. W. — LE 4-3011

С. Р. ФРОЛЯК

62 Richmond St. W. — EM 2-2585

МИРОСЛАВ ОЛІЙНЮК

527 Bloor St. W. — LE 4-3198

Л. В. ЛИТВИН

575 Queen St. W. — EM 6-7040

McCula William

Василь Микчула

352 Bathurst St. — EM 6-9651

ВАСИЛЬ ПАЛАМАР

17 Queen St. E. — EM 2-1941

СТЕФАН ЗАГУМЕННИЙ

6 Adelaide St. E. EM 4-6217

P. Zinko Dzikowski

1 Roncesvalles Ave. — LE 1-1054

ОЛЕГ МАНДРИК

383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8911

Н О Т А Р І

Й. ПОГОРЕЦЬКИЙ

580 Queen St. W. — EM 8-7207

Д Е Н Т И С Т И

Д-р Й. А. ГОРЧИНСЬКИЙ

312 Bathurst St. — EM 3-6373

Д-р В. Л. СТЕЧИШИН

982 Bloor St. W. — LE 2-1942

Д-р БОГДАН ЗАПУТОВИЧ

366 Vaughan Rd. — RU 7-7901

Dr. E. Wachna

386 Bathurst St.

Л І К А Р І

Д-р РОМАН БАБИН

46 Crang Ave. — LE 2-4000

Д-р РОМАН ЦУРКОВСЬКИЙ

242 Runnymede Rd. — RO 6-6051

Д-р В. ДЕБЕРА

312 Bathurst St. — EM 4-8532

Д-р А. ФЕДИНА

288 Bathurst St. — EM 3-3661

Д-р НАДІЯ ІВАХНЮК

409 Dovercourt Rd. — LE 3-9992

Д-р Ф. МЕЛЬНИК

750 Dovercourt Rd. — LE 6-1619

Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ

312 Bathurst St. — EM 6-3874

Д-р І. ВАСИЛЕНКО

567 Bathurst St. — WA 2-8657

Д-р А. ВОЛОЩУК

258 Bathurst St. — EM 6-3134

Д-р О. В. ЯРИЙ

4687 Yonge St. — BA 1-6565

Д-р В. ЖІНЧИШИН

606 Bathurst St. — LE 3-3423

Д-р С. КУЧМЕНДА

312 Bathurst St. — EM 8-3204

Д-р Е. ШКЛЯР

1334 King W. — LE 6-8994

А П Т Е К И

Sanitas Pharmacy

К. і Н. Медвідські

546 Queen St. W. — EM 3-3746

Christie Drugs

Василь Федорів

451 Christie St. — LE 6-8151

MEDICUS PHARMACY

О. Chabursky — О. Dzulynsky

312 Bathurst St. — EM 8-4956

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ

БУДУЧНІСТЬ

140 Bathurst St. — EM 6-9863

УКРАЇНСЬКА (Торонто) КРЕД. СПІЛКА

297 College St. — WA 2-1402

105 Edwin Ave. — LE 2-3646

КРЕДИТОВА СПІЛКА

ПРИ ЦЕРКВІ М. Б. Н. П.

278 Bathurst St. — EM 8-4227

КРЕДИТ. ПРИ ЦЕРКВІ св. о. НИКОЛАЯ

770 Queen St. W. — EM 4-2714

FREE UKRAINIAN SOCIETY (Tor.)

CREDIT UNION LTD

823 Dundas St. W. — EM 4-6597

АВТОМАШИНИ

Parkway Auto Body Repairs

1974 Dundas St. W. — LE 1-1227

БУДІВНИЧІ

Accurate Builders Ltd.

Wood Manufacturing Co.

734 Dundas Highway 1st Line

Dixie, Ont., Post Office AT 9-8601

ДЕКОРУВАННЯ

Hy Grade Paint & Wall Paper

М. Ковальський — В. Косар

23 St. Johns Rd. — RO 7-0464

Industrial Coating Co.

Українська фабрика фарб і лякерів

Т. М. Бояр

838-840 Eastern Ave. — HO 6-3634

КЛІШАРНЯ

Aurora — Photo Engravers Co.

525 King St. W. — EM 8-4995

Г А Р А Ж І

Walter Dorosz Service Station
Tires — Batteries — Washing
1507 Dupont St. — LE 5-4995

Star Motors Service Station

О. Крушельницький — В. Тимоць
3441 Dundas St. W. — RO 6-7721

George's Garage

Ю. Кулаківський
1 Ray Ave., at Weston Rd.—RO 6-6744

ФОТОГРАФІ

Anne's Photo Studio

В. Трач
865 Queen St. W. — EM 8-3147

Astor Studio

Осип Васік
828 Bloor St. W. — LE 4-1907

Steven Photo Studio

Ст. і О. Кутювий
927 Bloor St. W. — LE 1-0777

ЮБІЛЕРИ

Kushnir's Credit Jewellers

529 Queen St. W. — EM 6-1384

М'ЯСНІ ВИРОБИ

І. та Ю. ПАВИЧІ
809 Queen St. W. — EM 4-0658

Essex Packers Ltd.

Гнат Поворозник
Hamilton — Toronto —EM 6-2127

Ontario Meat Products

О. Ревега
783 Queen St. W. — EM 4-7720

SUPERIOR SAUSAGE CO.

Рихлицький — Худоба — Спорняк
1 A Montrose Ave. — 1006 Dundas W.
LE 1-8422

М Е Б Л І

Alpha Furniture Co.
735 Queen St. W. — EM 8-4235

Empire Furniture

І Козак і Б. Крамарчук
668 Bloor St. W. — LE 1-4771

Rochester Furniture

М. Герус — М. Дейнега
423 College St. — EM 4-1434

Royce Radio & Furniture Co.

Лев Допта — власник
1529 Dupont St. W. — LE 5-0175

МОЛОЧАРНІ

M-C Dairy Co.
212 Mavety St. — RO 6-6711

Green Vale Dairies Ltd.
3156 Dundas St. W. — RO 7-1728

Roger's Dairy Ltd.

459 Rogers Rd. — RO 9-7193

ОБЕЗПЕЧЕННЯ

Y. Onyschuk & Co.

Асекурація всіх родів
333 Roncesvalles Ave. — LE 4-4241

О Д Я Г:

Styletax

С. Медницький
555 Queen St. W. — EM 6-0934

О Р Б І Т

Shoes — Novelty — Gifts Centre
434 Queen St. W. — 438 Bloor St. W.
EM 6-4572 WA 3-8009

Panama Shoes

Федір Лавринюк
610 Queen St. W. — EM 4-0518

ОГРІВАННЯ — ФОРНЕСИ — ОЛИВА

Alberta Fuel Ltd.

420 Bathurst St. — WA 2-6862

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station
945 Bloor St. W. — LE 6-3551

New Way Plumbing & Heating Co.

Михайло Сетник і Осип Совак
892 Bathurst St. — Tel.: LE 5-6654

П Е К А Р Н І

U. P. A.

HOME TOWN BAKERY

164 Kane Ave — RO 7-7246

Beaver Bread Ltd.

103 Lightborne Ave. — LE 5-7445

The Future Bakery

А. і Р. Вжесьневські
735 Queen St. W. — EM 3-9637

ПОХОРОННІ ЗАВЕДЕННЯ

Василя Заліщук
455 Queen St. W. — EM 8-5370

Cardinal J. & Son

366 Bathurst St. — EM 8-8655

РЕАЛЬНОСТЕВІ БЮРА

Д-р І. БОЙКО
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8821

Р. ЧОЛКАН

527 Bloor St. W. LE 2-4404

W. Hrynyk — Real Estate

В. В. Гриник
876 Dundas St. W. — EM 3-5316

РЕСТОРАНИ

Gloria Grill & Delicatessen

Любомир і Стефа Крохмалюки
883 Queen St. W.
883 Queen St. W. — UN 1-0041
Res.: EM 6-3109

УБИВСТВО МИСТЦЯ О. МУРАШКА — закінчення із стор. 30-ої)

що її чоловік кинувся тікати від своїх конвоїрів. Очевидно, за ці одну-дві хвилини Олександр Мурашко з'ясував собі, що його ведуть не в Че-Ка, а просто в поле на розстріл без суду, бо напрям, що його обрали конвоїри, якраз вів убік виїзду з міста, а не на Липки. Знаючи прекрасно місцевість, і думаючи, що солдати її так докладно не знають, він вирішив добігти до знаної йому ями-рова, що в ньому під парканом була щілина, якою він міг пролізти і дістатись до саду і там сховатися, бо була темна ніч. Але ледве він увіліз до ями-рова, як його накидка (мені врізалось у пам'ять сіре убрання, в якому він був ранком за шість-сім годин перед убивством) на спині за щось зачепилась і він застряв під парканом. А що він спускався в яму ногами, то голова залишилась потойбіч вулиці, а ноги і тулуб були вже в саду. Його наздогнали. Ще один момент і він був би, може, врятований, але постріл у спину — і смерть на місці. Убивники безслідно щезли. Дорожчі речі в дружини. Випадок цей коштував життя найталановитішого мистця України, українського Малявіна, Кустодієва і Яроцького. Правда, він учився в Петербурзі і в Мюнхені, але його школа, сюжети завжди були українськими. Я не бачив його останніх полотен, я не був ні разу ні в нього, ні в його ательє, але бачив його праці в Мюнхені, Венеції, Римі. Це були прекрасні, багаті речі.

Берлін, 1961

АКЦІЯ ПІДПИСКИ

НА 14-ТОМОВЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА В ТОРОНТІ

Видавництво Миколи Денисюка в Чикаго, закінчуючи друк 14-томового видання творів Тараса Шевченка, переводить також закінчення акції підписки на це видання по ЗНИЖЕНІЙ ціні, себто ще за 60.00 дол. на місячні сплати по 5.00 дол., або 55.00 дол. за готівку чи на сплати до 3-ох місяців.

Закінчення підписки на твори Т. Шевченка на терені Канади відбувається в кінці серпня 1961 р. Видавець Микола Денисюк перебуває тепер у Торонті, керуючи цією акцією тут на місці і в околиці.

Акцію підписки переводить головний заступник Видавництва інж. Богдан Петріна з Дітройту. В найближчому часі представники Видавництва відвідають тут на місці українські родини, даючи їм в цей спосіб змогу замовити собі ще по зниженій ціні це монументальне видання творів нашого національного пророка й придбати собі цієї тривкої пам'ятник Ювілейного Шевченківського 1961 Року.

Рівночасно ця акція переводитиметься заступниками Видавництва в інших більших українських осередках Канади, як Вінніпег, Саскатун, Едмонтон, Ванкувер, Монреал та їх околицях.

"ОДЕСА" РЕСТАВРАНТ

Ст. Гуляк

512 Queen St. W. — EM 8-0005

Victoria Grill

П. і В. Наумчуки

612 Queen St. W. — EM 6-3380

ЗАЛІЗНІ ТОВАРИ

W. H. Lake Hardware Ltd.

608 Queen St. W. — EM 3-3129

Federal Hardware

П. Головатий

1477 Dundas St. W. — LE 6-3326

Denison Hardware Store

Григорій Ковалишин

472 Queen St. W. — EM 6-1447

Toronto Refrig. Fixture Co.

937-947 Queen St. W. — EM 4-5461

НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР

- мужеського,
- жіночого
- й дитячого одягу

E. D U M Y N LTD.

550-552 Queen St. West
Tel.: EM 4-4726

**УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНЯ
СПОЖИВЧИХ ТОВАРИВ**

U B A Trading Co.

WA 2-6115 — WA 2-6116
420-428 Bathurst St.

**Найбільша українська агенція
купна і продажі**

R. S H O L K A N LTD.
Real Estate

527 Bloor St. W. — LE 2-4404

Хто дбає про своє здоров'я, той щоденно відживляється в українській харчівні

"VICTORIA GRILL"

612 Queen St. W. — EM 6-3380
Власники: П. та В. Наумчуки

І. та Ю. ПАВИЧІ

поручає смачні ковбаси,
шинки й вудженини
809 Queen St. W. — EM 4-0658

"ANNE PHOTO STUDIO"

865 Queen St. W. — EM 8-3147

виконує весільні світлини і портрети.

"ANNE FORMAL RENTAL"

Одинока в Торонті українська
випозичальня весільних одягів.

Власник: Володимир ТРАЧ
Res.: RO 6-6375

**Перша і найбільша українська
молочарня в Торонті
ROGERS DAIRY LTD.**

Привозить високоякісне молоко, різнопроцент. солодку і квасну сметану. Всі вироби приготуються на європейський спосіб, під доглядом досвідчених довголітніх фахівців.

459 Rogers Rd. RO 9-7193

**Українська аптека Медвідських
SANITAS PHARMACY**

546 Queen St. W. — EM 3-3746
Toronto, Ont.

Висилаємо ліки до всіх країн світу, на бажання летунською поштою.

ЛЕВ ЛИТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040
(над "Аркою")
Toronto, Ont.

Шкільне і канцелярйне приладдя,
укр. видання, біжутерію, солодощі,
дитячі zabawки тощо
поручає українська крамниця

"HALLAM CIGAR & BOOK STORE"
53 Hallam St. — LE 5-1619

Власник: В. ДІДЮК

Одинока українська робітня керамічних виробів. — Масло теж різьби, вишивки, мистецькі вироби, косметику тощо.

UKRAINIAN ART — Ceramic Studio
861 Queen St. W. — EM 3-1686

Кожна українська хата, церква і національна домівка повинні мати **ПОРТРЕТИ** українських визначних діячів.

" М Е Т А "

Box 371, Term. "A", Toronto, Ont.
Canada